

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та
страхування
док. екон. наук, професор
_____ Володимир
СИБІРЦЕВ
« ____ » _____ 2022 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за другим (магістерським) рівнем вищої освіти
на тему:
«Управління фінансовою надійністю страхової компанії»

Виконав: здобувач вищої освіти 2 курсу, групи ФС-21М ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

_____ **БЕВЗУШЕНКО Володимир Михайлович**
« ____ » _____ 2022р.

Керівник роботи: кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

_____ **МЕЛЬНИК Тетяна Андріївна**
« ____ » _____ 2022р.

Рецензент: кандидат економічних наук, доцент, кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності

_____ **ГЛЕВАЦЬКА Наталія Миколаївна**

Завідувачу кафедри фінансів, банківської
справи та страхування

Сибірцеву В.В.

здобувача вищої освіти економічного
факультету групи ФС-21М

(ОПП «Фінанси, банківська справа та
страхування спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»)

Бевзушенко Володимир Михайлович

ЗАЯВА

Прошу дозволити мені виконати кваліфікаційну роботу за другим
(магістерським) рівнем вищої освіти на тему: «Управління фінансовою
надійністю страхової компанії».

«___» _____ 2022 р.

(підпис)

Погоджено:

Керівник кваліфікаційної роботи:

_____ канд. екон. наук, доцент, **Мельник Тетяна Андріївна**
(підпис)

«___» _____ 2022 р.

Завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування:

_____ док. екон. наук, професор **Сибірцев Володимир Васильович**
(підпис)

«___» _____ 2022 р.

Центральноукраїнський національний технічний університет
Факультет економічний _____
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування _____
Ступінь вищої освіти магістр _____
Галузь знань 07 «Управління та адміністрування» _____
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» _____
Освітньо-професійна (освітньо-наукова) програма «Фінанси, банківська справа та страхування» _____

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
Володимир СИБІРЦЕВ

«__» _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ЗА ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
Бевзушенко Володимир Михайлович

(прізвище та ініціали)

1. Тема роботи Управління фінансовою надійністю страхової компанії
(назва)
1. Керівник роботи Мельник Тетяна Андріївна, канд. екон. наук, доцент
(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання)
3. Строк подання роботи до захисту _____

4. Мета та завдання кваліфікаційної Мета роботи полягає у тому, що на основі вивчення теоретичних засад фінансової надійності страховика та використання досвіду європейських країн обґрунтувати практичні рекомендації щодо напрямів удосконалення її оцінки в Україні. Завдання: вивчити економічну сутність фінансової надійності страховика; дослідити фактори впливу на фінансову надійність страховика; розглянути механізм управління фінансовою надійністю страховика; проаналізувати діяльності страхової компанії ПрАТ «СГ «ТАС»; проаналізувати забезпечення платоспроможності СГ «ТАС»; оцінити фінансову надійність СГ «ТАС» за допомогою тестів раннього попередження; надати пропозиції щодо узгодження українського страхового законодавства для прискорення євроінтеграційних процесів; обґрунтувати пропозиції щодо ефективності запровадження рейтингових оцінок фінансової надійності страховиків в Україні. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1			
2			
3			

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану дослідження		
2.	Підбір та вивчення літературних джерел за темою кваліфікаційної роботи		
3.	Підготовка та подання керівнику: - першого розділу - другого розділу - третього розділу - вступу та висновків		
4.	Подання робочого варіанту роботи керівнику		
5.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника		
6.	Нормо-контроль секретаря ЕК, перевірка на академічну доброчесність		
7.	Відгук керівника		
8.	Рецензування роботи. Підготовка документів, що подаються до ЕК (листи, довідки, інформаційний листок, висновок-виписка, опубліковані статті).		
9.	Подання роботи завідувачу кафедри на допуск до захисту		
10.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень завідувача кафедри.		
11.	Подання роботи та супровідних документів до ЕК		
12.	Захист роботи		

Дата видачі завдання:

«__» _____ 2022 р.

(підпис керівника)

Мельник Т.А.

(прізвище та ініціали)

Завдання прийнято до виконання:

«__» _____ 2022 р.

(підпис здобувача)

Бевзушенко В.М.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Бевзушенко В.М. Управління фінансовою надійністю страхової компанії. Рукопис.

Кваліфікаційна робота за другим (магістерським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Центральноукраїнський національний технічний університет, Кропивницький, 2022.

У роботі досліджено теоретичні та методичні основи управління фінансовою надійністю страхової організації. Узагальнено різні наукові підходи до визначення економічної сутності фінансової надійності страхового товариства, що дало змогу виявити її структурні елементи та розкрити її економічну природу.

Обґрунтовані інструменти економіко-фінансового механізму управління фінансовою надійністю страхової компанії. Проаналізовано основні показники страхової діяльності ПрАт «СГ «ТАС» за 2017-2021 роки. Проведено оцінку фінансової надійності ПрАт «СГ «ТАС» за вимогами українського законодавства та з використанням тестів раннього попередження. Досліджено порівняння українських показників тестів раннього попередження та показників у методиках США та Швеції.

Розглянуто окремо фактори негативного та позитивного впливу на фінансову надійність страхової організації в сучасних умовах, що дозволяє ефективніше виявляти їх позитивний та негативний вплив.

Розроблено рекомендації щодо необхідності розвитку вітчизняної системи рейтингових агентств (аналітичних центрів) з метою створення незалежних рейтингів фінансової надійності українських страхових компаній для підвищення їх конкуренції на страховому ринку України та відкритості інформації для страхувальників та потенційних споживачів страхових послуг.

Ключові слова: механізм управління фінансовою надійністю страхової компанії, фінансова стійкість страховика, оцінка фінансової надійності страховика, платоспроможність страховика, рейтингова оцінка страховиків.

ANNOTATION

Bevzushenko V.M. Management of the financial reliability of the insurance company. Manuscript.

Master's degree qualification work in the 072 «Finance, banking and insurance» specialization. Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, 2022.

The work presents the research of the insurance organization`s theoretical and methodical foundation for managing financial reliability. Various scientific approaches to determining the economic essence of the financial reliability of an insurance company are summarized, which made it possible to identify its structural elements and reveal its economic nature.

The tools of the economic and financial mechanism for managing the financial reliability of the insurance company are substantiated.

The instruments of the economic and financial mechanism of managing the financial reliability of the insurance company substantiation are presented. The main indicators of the insurance activity of IG “TAS” for 2017-2021 are analyzed. An assessment of the financial reliability of IG “TAS” is carried out in accordance with the requirements of Ukrainian legislation and using early warning tests. Ukrainian indicators of early warning were compared with test scores of US and Swedish methods.

The factors of negative and positive influence on the financial reliability of the insurance organization in modern conditions were considered separately, which allows for identifying their positive and negative influence more effectively.

Recommendations have been developed regarding the need for domestic development system of rating agencies (analytical centers) for the purpose of the creation independent ratings of financial reliability of Ukrainian insurance companies to increase their competitiveness in the insurance market of Ukraine and to openness information for policyholders and potential consumers of insurance services.

Keywords: a mechanism for managing the financial reliability of the insurance company, financial stability of the insurer, assessment of financial reliability of the insurer, solvency of the insurer, rating assessment of insurers.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
 РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ НАДІЙНОСТІ СТРАХОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	 6
1.1. Економічна сутність фінансової надійності страховика.....	6
1.2. Фактори впливу на фінансову надійність страховика	9
1.3. Теоретичні засади управління фінансовою надійністю страховика	14
 РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ НАДІЙНОСТІ СТРАХОВИКА (НА ПРИКЛАДІ ПрАТ «СГ «ТАС»).....	 21
2.1. Характеристика діяльності ПрАТ «СГ «ТАС».....	21
2.2. Оцінка умов забезпечення платоспроможності страховика відповідно діючого законодавства	31
2.3 Інтегральна оцінка фінансової надійності страховика	41
 РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ НАДІЙНІСТЮ СТРАХОВИКА	 54
3.1. Євроінтеграція страхового ринку України шляхом узгодження національного страхового законодавства.....	54
3.2. Використання рейтингової оцінки для визначення фінансової надійності страховика	59
 ВИСНОВКИ.....	66
 СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	70
 ДОДАТКИ.....	77

ВСТУП

Актуальність теми. Страхування спрямоване на зменшення завданих збитків внаслідок настання економічних ризиків. Високі вимоги до фінансової надійності страховиків через велику соціальну значимість страхування, як інституту фінансового захисту. Вивчення фінансової надійності страховика, як економічної категорії, відноситься до основних проблем економіки. Оскільки низький рівень фінансової надійності призводить до неплатоспроможності страховика, а у кінцевому результаті може призвести до його банкрутства. Зважаючи на перехід українських страховиків на міжнародні стандарти фінансової звітності, розуміння економічної сутності їх фінансової надійності набуває практичної значимості в процесі розвитку страхового ринку України, його інтеграції у європейську фінансову систему. Актуальність теми дослідження пов'язана з потребою обґрунтовувати вибір методів оцінки та управління фінансової надійності страховика при зміні зовнішніх та внутрішніх факторів.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у тому, що на основі вивчення теоретичних засад фінансової надійності страховика та використання досвіду європейських країн обґрунтувати практичні рекомендації щодо напрямів удосконалення її оцінки в Україні.

Для вирішення поставленої мети необхідно розв'язати наступні завдання:

- вивчити економічну сутність фінансової надійності страховика;
- дослідити фактори впливу на фінансову надійність страховика;
- розглянути механізм управління фінансовою надійністю страховика;
- проаналізувати діяльності страхової компанії ПрАТ «СГ «ТАС»;
- проаналізувати забезпечення платоспроможності СГ «ТАС»;
- оцінити фінансову надійність СГ «ТАС» за допомогою тестів раннього попередження;
- надати пропозиції щодо узгодження українського страхового законодавства для прискорення євроінтеграційних процесів;

- обґрунтувати пропозиції щодо ефективності запровадження рейтингових оцінок фінансової надійності страховиків в Україні.

Об'єкт дослідження є процес функціонування страховика в сучасних умовах та формування його фінансової надійності.

Предмет дослідження є теоретичні та практичні аспекти управління фінансовою надійністю страховика.

Методи дослідження. Дослідження ґрунтується на застосуванні основних положень системного підходу, сучасної теорії менеджменту, економіко-математичних й статистичних методів аналізу. В теоретичній частині дослідження використовувалися загальнонаукові методи пізнання. При визначення інтегрального показника фінансової надійності страховика використовувався метод багатофакторного дискримінантного аналізу.

Наукова цінність одержаних результатів. Основні теоретичні та практичні результати дослідження, які мають наукову новизну, полягають у наступному:

уточнено:

- різні наукові підходи до з'ясування сутності фінансової надійності страховика, що дало змогу виявити її структурні елементи та розкрити її економічну природу;
- систематизацію факторів, які впливають на фінансову надійність страховика в сучасних умовах, що дозволяє ефективніше виявляти їх позитивний та негативний вплив;

одержали подальший розвиток:

- обґрунтування необхідності розвитку вітчизняної системи рейтингових агентств (аналітичних центрів) з метою створення незалежних рейтингів фінансової надійності страховиків для підвищення їх конкуренції на страховому ринку.

Практичне значення одержаних результатів. Запропоновані підходи до оцінки фінансової надійності страховика та обґрунтовані рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності управління нею, можуть бути

використані в діяльність страхових компаній України в сучасних умовах.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні положення кваліфікаційної роботи доповідалися на: II Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і учнівської молоді «Облік, оподаткування і контроль в управлінні» (ЦНТУ, 24.11.2022р.) та були опубліковані у двох друкованих працях.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота викладено на 77 сторінках комп'ютерного тексту, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота включає 11 таблиць, 11 рисунків, список використаних джерел налічує 55 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ НАДІЙНОСТІ СТРАХОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

1.1. Економічна сутність фінансової надійності страховика

Страховий ризик визначає ймовірний характер страхових зобов'язань страховика, що потребує додаткових фінансових гарантій стосовно їхнього виконання. У ринковому середовищі страхові організації, окрім здійснення страхової та перестрахової діяльності, беруть участь в інвестиційних процесах. Тому страхові компанії мають бути фінансово надійними не лише щодо власного страхового ризику, тобто основного операційного ризику, а й до інших ризиків, що виникають у процесі їх господарської діяльності.

Страхування як елемент фінансового захисту спрямований на зменшення збитків, спричинених реалізацією економічного ризику.

Високі вимоги до фінансової надійності страховиків пов'язанні через важливу соціальну значимість процесу страхування.

Не зважаючи на важливе значення фінансової надійності страховика, в головному вітчизняному правовому акті, який регулює страхову діяльність в Україні, а саме в Законі України «Про страхування» № 85/96-ВР 1996 року відсутнє будь-яке визначення економічної категорії «фінансова надійність страховика» та основних умов її забезпечення, в той же час третій розділ Закону України «Про страхування» присвячений забезпеченню платоспроможності страховика, зокрема, в статті 30 сформульовані основні умови забезпечення платоспроможності страхових компаній [16, с. 191; 30]. В новому Законі України «Про страхування» № 1909-IX 2021 року, який вступить в силу лише з 01 січня 2024 року, також відсутнє визначення економічної категорії «фінансова надійність страховика», в той же час шостий розділ містить вимоги щодо платоспроможності та інвестиційної діяльності [29].

Вивчення фінансової надійності страховика належить до основних

проблем. Це пов'язане з тим, що низький рівень фінансової надійності будь-якого страховика призводить до неплатоспроможності страхової компанії, а відповідно може призвести до банкрутства. В той же час занадто високий рівень фінансової надійності страховика заважатиме йому отримувати більше прибутку від своєї діяльності, шляхом зменшення його надмірними розмірами страхових резервів.

Для вивчення сутності економічної категорії «фінансова надійність страховика» необхідно спочатку потрібно дослідити різні трактування економічної категорії «фінансова надійність страховика».

В економічній вітчизняній літературі не існує єдиного підходу щодо визначення поняття фінансової надійності страховика.

Проведена систематизація визначень, яка наведена в таблиці А.1 додатку А, свідчить про те, що більшість вітчизняних науковців визначають фінансову надійність страховика, як здатність виконувати страховиком взяті на себе зобов'язання за усіма укладеними договорами страхування та перестраховування в умовах впливу несприятливих факторів, змін в економічній кон'юнктурі.

Таким чином, вони ототожнюють два поняття фінансової надійності страховика та платоспроможності страховика між собою.

Дослідивши різні трактування економічної категорії фінансової надійності страховика в вітчизняній економічній літературі, автори пропонують виділити чотири підходи:

- «перший підхід характеризує фінансову надійність страховика з позиції платоспроможності, навіть при несприятливих умовах;
- другий підхід характеризує фінансову надійність страхової компанії з позиції високого фінансового стану страховика;
- третій підхід характеризує фінансову надійність страхової компанії з позиції структури капіталу страховика;
- четвертий підхід характеризує фінансову надійність страхової компанії з позиції управління доходами та витратами страховика» [16, с. 191].

На думку Л. В. Шірянін «фінансова надійність страховика - це такий стан фінансових ресурсів, при якому страховик:

- здатний своєчасно виконувати всі взяті зобов'язання протягом всього терміну дії укладених договорів (тобто бути платоспроможним);
- мати задовільні показники діяльності, сприятливо реагувати на зміну зовнішніх і внутрішніх факторів фінансового стану (тобто бути фінансово стійким)» [46, с. 15].

На думку О.О. Шакура «з урахуванням ролі, цілей і стратегії функціонування страховика в системі комерційного страхування фінансову надійність страхової компанії слід трактувати, як стан фінансових ресурсів, за якого страховик:

- здатний своєчасно виконувати всі взяті зобов'язання протягом всього терміну дії укладених договорів (тобто бути платоспроможним);
- має задовільні показники діяльності (коефіцієнти фінансової надійності повинні перевищувати нормативні значення);
- сприятливо реагує на зміну зовнішніх і внутрішніх чинників фінансового стану (тобто є фінансово стійким)» [43, с. 274-275].

Баранова В. «під фінансовою надійністю суб'єкта страхового бізнесу розуміє такий його стан, який характеризується:

- достатнім рівнем фінансового потенціалу, який забезпечує розвиток страхового бізнесу;
- збалансованим страховим портфелем;
- доброю репутацією серед страхувальників та страховиків;
- інформаційною відкритістю;
- певним рівнем корпоративного управління» [3, с. 7].

На нашу думку, кожне з означених трактувань визначення фінансової надійності страховика є цікавим і має право на існування.

Таким чином, вивчення та систематизація різних наукових підходів до

трактування сутності фінансової надійності страховика дало змогу розкрити її економічний зміст та виявити її складові.

1.2. Фактори впливу на фінансову надійність страховика

Відомий фактор, що на фінансову надійність страховика впливає велика кількість факторів. Фінансова надійність страхової організації повинна дотримуватися незалежно від негативного впливу на неї різних факторів, а саме як зовнішніх так і внутрішніх. Тому необхідно детально вивчити різні фактори, які впливають на фінансову надійність страховика.

В економічній вітчизняній літературі не існує єдиного підходу щодо визначення факторів впливу на фінансову надійність страховика та єдиного підходу щодо їх класифікації.

Так, наприклад до факторів впливу на фінансову надійності страховика відносять:

- розмір власних коштів страховика;
- збалансований страховий портфель страховика;
- розмір страхових тарифних ставок страховика;
- розмір та джерела формування страхових резервів страховика;
- адекватний розмір взятих на себе страховиком страхових зобов'язань;
- розміщення страхових резервів;
- наявність перестрахування [14, с. 159].

Таким чином, до факторів впливу на фінансову надійності страховика можна віднести різні явища, які впливають на стан організації фінансів страхової компанії [47, с. 227].

До основних умов забезпечення фінансової стійкості страховика вітчизняні науковці відносять:

- достатній розмір власного капіталу страховика;
- достатній розмір страхових резервів для здійснення страхових виплат;

- оптимальну тарифну політику страховика;
- оптимальну інвестиційну політику страховика;
- збалансованість страхового портфеля страховика;
- систему перестрахування страховика;
- високий рівень платоспроможності страховика;
- впровадження страховиком технологічних інновацій [42, с. 7].

Певні вітчизняні науковці [12] виділяють наступні додаткові умови досягнення фінансової надійності страховика, які наведені на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Умови забезпечення фінансової стійкості страховика

Джерело: складено автором з використанням [12; 47, с. 224].

Більшість вітчизняних науковців серед основних факторів впливу на фінансову надійність страховика умовно поділяють на зовнішні та внутрішні

чинники (рис 1.2).

До зовнішніх факторів фінансової надійності страховика належать ті що, обумовлені впливом зовнішнього середовища тобто чинники, що визначають стан страхового ринку, розвиток національної та світової економіки, політичну ситуацію в країні, а також форс-мажорні обставини. Якщо вплив зовнішнього середовища на фінансову надійність страховика відносно стабільний, тоді його фінансова надійність визначається внутрішніми факторами.

Рис. 1.2. Фактори впливу на рівень фінансової надійності страховика

Джерело [32; 47, с. 227].

До внутрішніх факторів фінансової надійності страховика належать ті що, обумовлені професійним рівнем персоналу, якістю його менеджменту, стратегією страховика, забезпеченістю власним капіталом, внутрішньою політикою. Крім того до внутрішніх факторів фінансової надійності страховика

відноситься фінансова звітність, її якість, склад акціонерів, розмір та масштаби страхової та інвестиційної діяльності, консервативність, прозорість та публічна активність страхової компанії.

При вивченні факторів впливу на фінансову надійність страховика Ткаченко Н. В. особливу увагу приділяє чинникам, вплив яких призводить саме до зниження фінансової надійності. В свою чергу фактори негативного впливу науковець Ткаченко Н. В. умовно поділила на зовнішні та внутрішні (див. табл. Б.1. дод. Б) [37].

При цьому зовнішні чинники, які ведуть до зниження фінансової надійності страховика Ткаченко Н. В. також додатково поділяє на дві підгрупи:

- загальноекономічні фактори загального розвитку держави (до складу яких відносить насамперед ті чинники, які негативно впливають на діяльність страховика, формують потенціал ризику його банкрутства);

- ринкові фактори (до складу яких відносить насамперед негативні для страховика тенденції розвитку фінансового, грошово-кредитного, фондового, валютного ринків та залежно від специфіки предмету договору страхування розвиток відповідних товарних ринків, тощо) (див. табл. Б.1. дод. Б) [37].

Перелік внутрішніх факторів, які негативно впливають на рівень фінансової надійності страховика передусім залежить від наявності та ступеня тих чи інших ризиків, які виникають підчас діяльності страхової компанії. Саме тому вважається, що внутрішні фактори зниження фінансової надійності страховика є віддзеркаленням існуючих ризиків страхової компанії (рис.1.3).

Рис. 1.3. Види внутрішніх ризиків страховика

Джерело: складено автором.

Відомо, що страхові організації здійснюють не тільки страхову діяльність. Вони займаються інвестиційною діяльністю, мають право на фінансову діяльність і деякі з них активно її проводять. Також майже кожен страховик повинен планувати свою діяльність у вигляді формування стратегії компанії.

Саме тому внутрішні фактори, які негативно впливають на фінансову діяльність страховика вітчизняні науковці поділяють в залежності від виду діяльності, а саме на сукупність факторів, які пов'язані з:

- стратегічним, тактичним та поточним плануванням страховика;
- страховою (операційною) діяльністю страховика;
- інвестиційною діяльністю страховика;
- фінансовою діяльністю страховика.

Також вітчизняні науковці розрізняють фактори, які позитивно впливають на фінансову надійність страховика. До факторів, які позитивно впливають на фінансову надійність страховика, доцільно включити наступні:

- позитивна динаміка показників прибутковості та капіталізації страховика;
- забезпечення достатнього розміру фонду гарантування та страхових резервів страховика;
- активний розвиток програм перестрахування страховика;
- проведення диверсифікації страхового портфелю страховика;
- врахування та зниження інвестиційного ризику страховика.

Таким чином, дотримання вітчизняними страховими організаціями перерахованих вище факторів, які мають як негативний так і позитивний вплив, на їх фінансову надійність, виступає певною гарантією для їх страхувальників, які в обмін на сплачені страхові внески (страхові платежі, страхові премії) отримують від страхових компаній обіцянку щодо надання страхового захисту, шляхом відшкодування завданих збитків у разі настання страхового випадку.

«Додатковими чинниками, які гарантують фінансову надійність страховиків і захищають інтереси страхувальників, виступають:

- 1) страхові пули, що об'єднують фінансові можливості щодо прийняття

ризиків на страхування багатьох страховиків – членів пулу;

2) спеціальні гарантійні фонди – створюються вольовим рішенням органів державного управління для забезпечення безумовності страхових виплат постраждалим. Мета їх функціонування – підвищити надійність страхового ринку» [14, с. 160].

В економічній літературі існує думка, що фінансова надійність страховика прямо залежить від її розміру та масштабів діяльності. На нашу думку, з цим не можна не погодитись, адже великі страховики мають більші ресурсні (фінансові, матеріальні, трудові) можливості щодо якісного обслуговування страхувальників як в середині країни та і за її межами. Таким чином, можна стверджувати, про те що великий розмір страхової компанії може свідчити про її високу фінансову надійність.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що фінансова надійність страховика - це складна економічна категорія, яка формується під негативним та позитивним впливом великої кількості факторів, як зовнішніх так і внутрішніх.

1.3. Теоретичні засади управління фінансовою надійністю страховика

Будь який страховик функціонує як єдиний механізм, ефективність існування якого досягається за умови якісного управління всіма бізнес-процесами страхової компанії, а саме:

- планування його діяльності;
- проведення внутрішнього та зовнішнього аналізу;
- андерайтингу, тобто прийняття страхових ризиків на страхування;
- виконання взятих на себе зобов'язань перед власниками, страхувальниками та працівниками, тощо.

Економічний зміст управління фінансовою надійністю страховика розкривається за допомогою розробки та ефективного застосування інструментів економіко-фінансового механізму для практичної реалізації запланованих цілей

фінансової політики страхової компанії.

Одним із головних інструментів реалізації фінансової політики страховика є механізм управління його фінансовою надійністю. Адже, як і будь-яке інше управління, управління фінансовою надійністю страховика ґрунтується на відповідному механізмі.

До загальних цілей механізму управління фінансовою надійністю страхових організацій відносять:

- забезпечення фінансової надійності страховика;
- захист прав споживачів страхових послуг;
- захист прав інвесторів страховика;
- захист прав власників страховика.

Механізм управління фінансовою надійністю, на думку А. Г. Озерова та О. В. Левкович, «являє собою сукупність елементів впливу на процес розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних з фінансовою» надійністю страхової організації (рис. 1.4) [22, с. 231].

Розглянемо детальніше елементи механізму управління фінансовою надійністю страховика, які наведені на рис. 1.4 [22; 42].

До системи зовнішнього оцінювання та регулювання фінансової надійності страховика можна віднести:

- нормативно-правове регулювання діяльності страховика;
- ринковий механізм регулювання діяльності страховика;
- проведення незалежної зовнішньої оцінки фінансової надійності страховика рейтинговими агентствами, зовнішніми аудиторами, Національним банком України.

До важелів управління фінансовою надійністю страховика можна віднести:

- загальні важелі, які притаманні в цілому фінансовому механізму страховика, а саме: прибуток, страховий тариф, внутрішня стратегія страхової компанії, грошовий потік, інвестиційна діяльність тощо;
- специфічні важелі, які притаманні саме механізму управління фінансовою надійністю страховика, а саме: формування страхових

резервів, власний капітал, страхові суми, види франшиз, структура страхового портфелю, маржа платоспроможності страховика тощо.

До інструментів управління фінансовою надійністю страховика можна віднести:

- загальні інструменти, а саме: інвестиційні, кредитні, депозитні та платіжні інструменти тощо;
- специфічні інструменти, а саме: договори перестрахування, договір співстрахування, страховий поліс, договори страхування, фінансова звітність страховика, премій у перестрахуванні тощо.

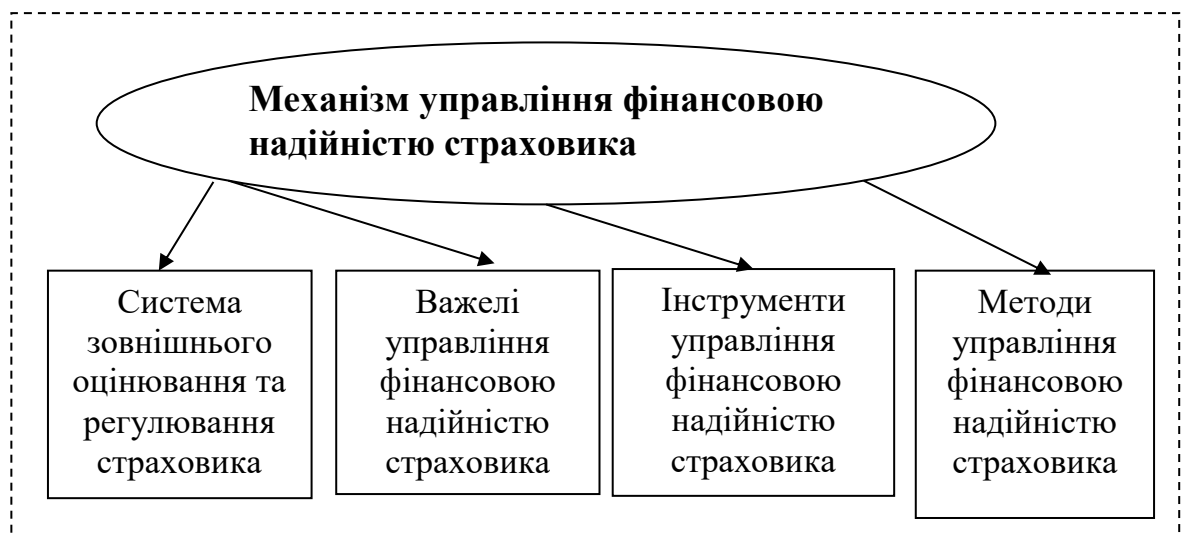

Рис. 1.4. Схема елементів механізму управління фінансовою надійністю страховика

Джерело:[22, с. 233].

До методів управління фінансовою надійністю страховика можна віднести:

- загальні методи управління, які в свою чергу включають:
 - економіко-математичні, статистичні та експертні методи, які застосовуються в бізнес-процесі андерайтингу та при виборі варіантів інвестування тощо;
 - методи нарощення вартості та дисконтування, які застосовуються в довгостроковому накопичувальному страхуванні

життя;

- методи диверсифікації, які застосовуються при формуванні страхового та перестрахового портфелів, здійсненні інвестиційної діяльності страховика;
- специфічні методи управління, які в свою чергу включають:
 - методи моделювання змін у фінансовій надійності страховика;
 - превентивні методи, а саме: ухилення від страхових ризиків, запобігання страховим збиткам тощо;
 - методи інвестування;
 - методи розрахунку страхових тарифів;
 - методи розрахунку величини страхових резервів, а саме: метод «1/365» або «pro rata temporis», метод «1/24» або «паушальний», метод коефіцієнта збитковості.

Враховуючу думку вітчизняних вчених [54, с. 632], щодо структури механізму забезпечення фінансової безпеки страхової компанії, на нашу думку, до елементів механізму управління фінансовою надійністю страховика (рис. 1.4) слід додати наступні елементи:

- суб'єкт управління фінансовою надійністю страховика;
- об'єкт управління фінансовою надійністю страховика;
- сукупність фінансових інтересів страховика;
- функції та принципи управління фінансовою надійністю страховика;
- техніку та технологію управління фінансовою надійністю страховика.

Функціонування механізму управління фінансовою надійністю страховика проводиться в декілька основних етапів, до яких можна віднести:

- оцінка як зовнішніх та і внутрішніх загроз фінансовій надійності страховика та вчасне їх виявлення;
- проведення аналізу поточної фінансової надійності страховика шляхом запровадження заходів моніторингу та контролінгу;
- своєчасне проведення запланованих заходів, спрямованих на забезпечення фінансової надійності страховика;

- реалізація відповідних заходів контролю забезпечення фінансової надійності страховика;
- постійне коригування вищенаведених етапів для підтримання належного рівня фінансової надійності страховика.

Таким чином, можна стверджувати, що механізм управління фінансовою надійністю страховика забезпечується внутрішнім фінансовим контролем. Який проводиться спеціалізованим підрозділом страховика за допомогою комплексу заходів по нагляду за виконанням бізнес-процесів страхової компанії для вивчення дотримання процедур, а також загального впливу на розвиток страхової організації, для того щоб допомогти менеджеру в ефективному управлінні фінансовими ресурсами та виконанні покладених на нього завдань, для забезпечення належної платоспроможності та ефективності діяльності страхової компанії.

Вітчизняний науковець Дорош Н. М. [9] застосувавши прогнозний підхід, розробив сценарій розвитку подій для формування моделі управління фінансовою стійкістю страховика. З метою ефективного управління фінансовою надійністю страхової організації науковець запропонував модель управління фінансовою стійкістю страховика [9, с. 13], яку на нашу думку, можливо використовувати при управлінні фінансовою надійністю страховика або формування альтернативної стратегії її забезпечення (рис. 1.5).

Також Дорош Н. М. запропонував «алгоритм управління ризиком фінансової стійкості страховика, який ґрунтується на виборі методів мінімізації ризику залежно від області фінансової стійкості та зони ризику, в якій перебуває страхова організація» [9, с. 14].

Запропонований алгоритм [9, с. 14], який складається з основних етапів, які наведені на рис. 1.6, на нашу думку, також можливо адаптувати та застосувати при управлінні ризиками фінансової надійності страховика.

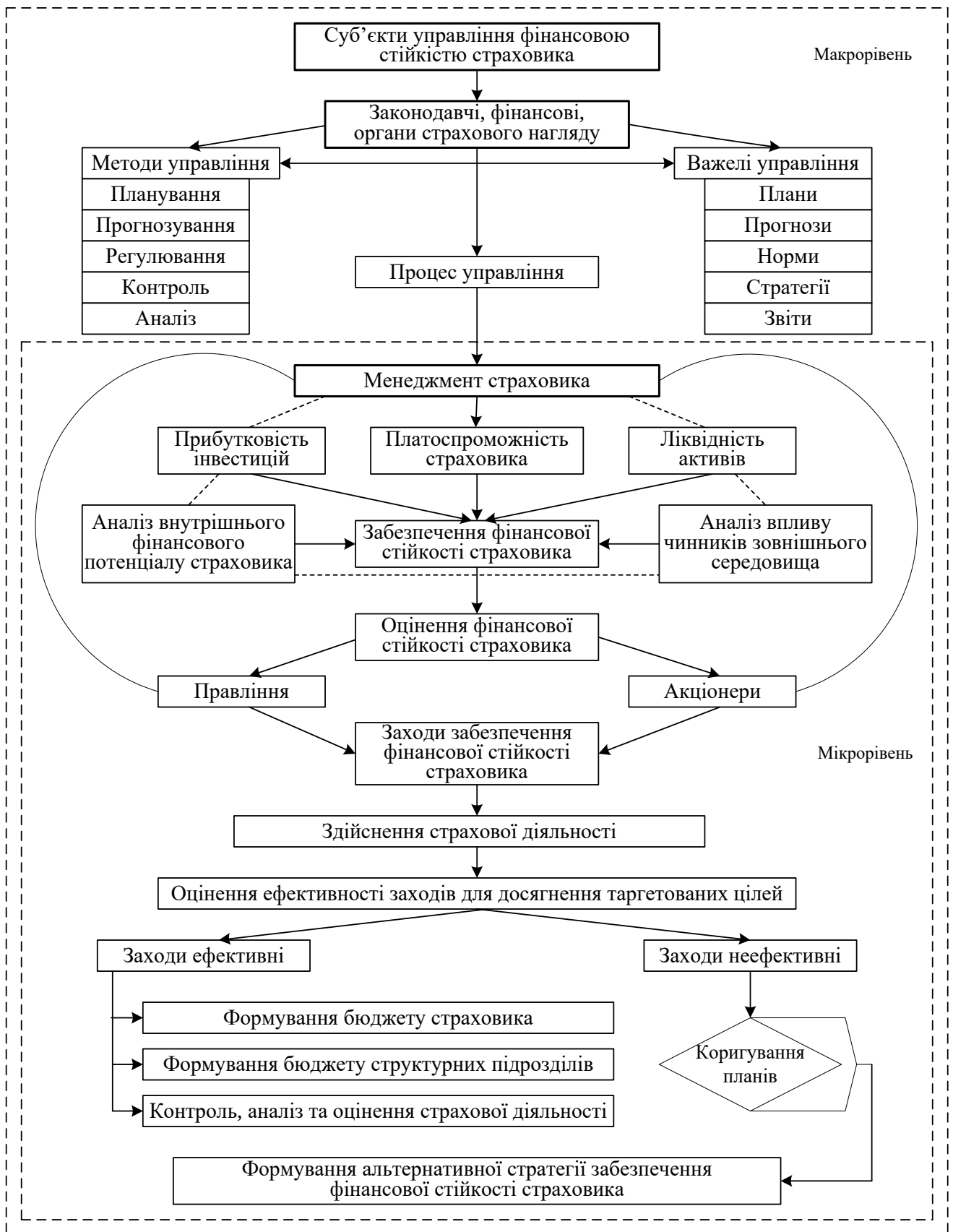

Рис. 1.5. Модель управління фінансовою стійкістю страховика

Джерело: [9, с. 13]

Таким чином, запропоновані інструменти управління фінансовою стійкістю страхової компанії можливо ефективно застосувати при управлінні фінансовою надійністю страховика. Адже фінансова стійкість є основною складовою фінансової надійності страховика. Як вже зазначалося у попередньому підрозділі роботи, деякі науковці навіть ототожнюють ці дві економічні категорії.

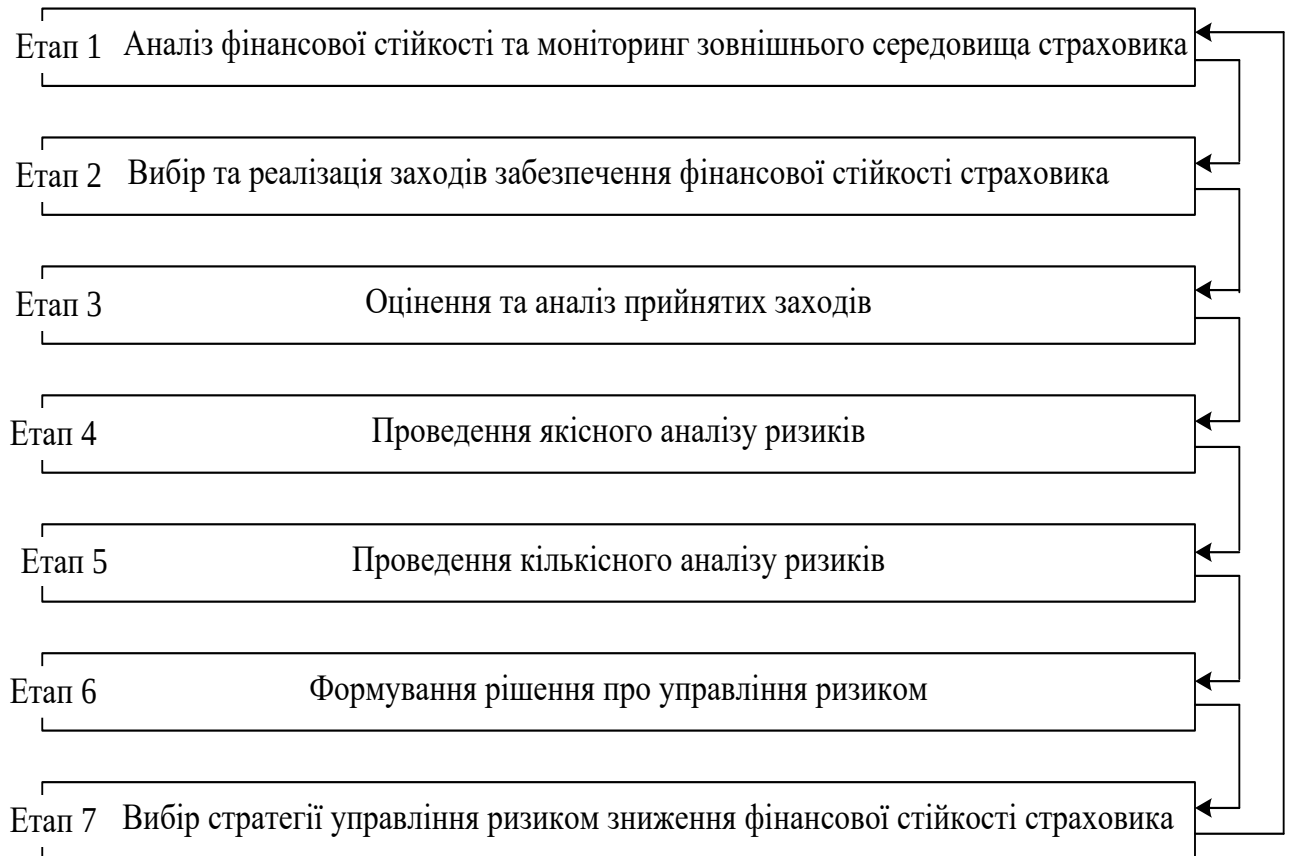

Рис. 1.6. Алгоритм управління ризиком фінансовою стійкістю страховика

Джерело: [9, с. 14].

Таким чином, ефективне управління фінансовою надійністю страховика виступає одним із основних факторів реалізації його фінансової політики, що дає змогу передбачити виникнення та при необхідності нейтралізувати дію загроз як внутрішнього та і зовнішнього характеру, а також є головною умовою конкурентоспроможності страховика на страховому ринку України.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ НАДІЙНОСТІ СТРАХОВИКА (НА ПРИКЛАДІ ПрАТ «СГ «ТАС»)

2.1. Характеристика діяльності ПрАТ «СГ «ТАС»

Приватне акціонерне товариство «страхова група «ТАС» почало свою діяльність з надання страхових послуг з жовтня 1998 року. Дата реєстрації ПрАТ «Страхова Група «ТАС» 19.10.1998 р. Основна діяльність страхової компанії – це недержавне страхування, тобто інші види страхування, ніж страхування життя. Починаючи з цього часу, ПрАТ «СГ «ТАС» стало одним з провідних страховиків на українському страховому ринку, яке здійснює недержавне страхування інше ніж страхування життя (ризикове, загальне страхування). Стрімкий розвиток СГ «ТАС» привів її в ТОП-10 вітчизняних страхових організації в сфері страхування. З кожним роком в ПрАТ «СГ «ТАС» впроваджуються нові технології ведення страхової справи та сучасні концепції страхування.

З 2001 року Страхова група «ТАС» стала важливою частиною Інвестиційно-фінансової групи ТАС, до складу якої входять провідні корпорації. Сфера бізнес-інтересів Групи «ТАС» включає фінансовий сектор, промислову групу, нерухомість, венчурні проекти.

«СГ «ТАС» є одним із засновників та членом Української федерації страхування, членом Моторного (транспортного) страхового бюро України, Національного Клубу страхових виплат України, Асоціації суднобудівників України, Європейської бізнес асоціації, Української будівельної асоціації, Міжнародної торгової палати, Української спілки промисловців та підприємців, Бюро кредитних історій» [28].

Щоб покращити свою фінансову надійність СГ «ТАС» здійснює перестрахові послуги, за якими співпрацює з партнерами різних країн світу, а саме: «Hannover Reuckversicherung AG (Hannover Re) Ганновер, Німеччина;

Polskie Towarzystwo Reasekuracji S.A. (Polish Re), Варшава, Польща; Reinsurance Company Sava Ltd (Sava Re), Любляна, Словенія; Swiss Reinsurance Company, Цюрих, Швейцарія; ПрАТ "СК "Альфа Страхування", Київ, Україна; ПрАТ «Страхова компанія «ПЗУ Україна», Київ, Україна; ТДВ «Альянс Україна», Київ, Україна; АСК «Інго-Україна», Київ, Україна; ПАТ "СК "Українська страхова група», Київ, Україна; ПрАТ «Страхова компанія «УНІКА», Київ, Україна; ПАТ з П «Страхова Компанія «КБЮ БІ І Україна», Київ, Україна; інші» [28].

На сьогодні СГ «ТАС» має розгалужену регіональну мережу, яка функціонує по всій території України та має наступну структуру (табл. 2.1):

- 29 регіональних дирекцій та філіалів, що на одну більше в порівнянні з 2017 роком;
- 450 центрів продажів компанії, в порівнянні з 2017 роком їх кількість не змінювалася;
- в компанії працюють близько 1000 штатних працівників, що майже на 300 осіб менше ніж працювало в 2017 році;
- в компанії працюють більше 3000 страхових агентів, що майже на 1000 осіб більше ніж працювало в 2017 році [28].

Таблиця 2.1

Статистика показників ПрАТ «СГ «ТАС»

Показники	2017 р.	2022 р.	Відхилення
Регіональні дирекції та філіали, шт.	28	29	1
Центри продажу, шт.	450	450	-
Штатні працівники, ос.	1300	1000	-300
Страхові агенти	2000	3000	1000
Кількість ліцензій	38	32	-6
Обов'язкові види страхування	17	14	-3
Добровільні види страхування	21	18	-3

Джерело: складено автором за даними [28]

На сьогодні СГ «ТАС» універсальна страхова компанія, яка пропонує

потенційним страхувальникам більше ніж 80 різних страхових продуктів за різними видами страхування як добровільного та і обов'язкового. Відповідно до офіційних джерел ПрАТ «СГ «ТАС» у 2022 році має ліцензії на проведення 32 видів страхування, серед них 18 у формі добровільного страхування, що на 3 види менше ніж у 2017 році, та 14 видів обов'язкового страхування, що також на 3 види менше ніж у 2017 році (табл. 2.1) [28]. Проаналізуємо основні показники діяльності ПрАТ «СГ «ТАС» (див. дод. В).

Дані наведені в табл. В.1 та В.2 (див. дод. В) свідчать про те, що дохід від реалізації страхових послуг здійснюється шляхом продажу страхових продуктів за договорами страхування, та надання страхових послуг за 2021 рік складає 2156765 тис. грн., що на 1346053 тис. грн. більше ніж в 2017 році. Таким чином, збільшення чистих зароблених страхових премій ПрАТ «СГ «ТАС» за п'ять років відбулося майже на 166 відсотків, тобто в 2,6 рази. Також за 2021 рік їх на 389767 тис. грн. більше ніж в 2020 році. Тенденція до постійного щорічного збільшення розміру чистих премій СГ «ТАС» в період 2017-2021 років в межах 20 відсотків, окрім 2019 року коли приріст становив 52 відсотки, свідчить про функціонування ефективної політики продажу страхових послуг.

Дані наведені в табл. В.1 та В.2 (див. дод. В) свідчать про те, що собівартість наданих страхових послуг у 2021 році становила 488607 тис. грн., що на 282329 тис. грн. більше ніж в 2017 році та на 95127 тис. грн. більше ніж в 2020 році. Таким чином, збільшення розміру собівартості реалізованих страхових послуг ПрАТ «СГ «ТАС» за п'ять років відбулося майже на 137 відсотків, тобто в 2,4 рази. Впродовж 2020-2021 років спостерігається щорічне поступове збільшення собівартості СГ «ТАС» в межах 23 відсотків. Нестандартна ситуація відбулася у 2018 році, коли розмір собівартості реалізованих страхових послуг зменшився впродовж року з 206278 тис. грн. до 165525 тис. грн., тобто зменшився на 40753 тис. грн. (на 20 відсотків). А потім впродовж 2019 року розмір собівартості страхових послуг збільшився на 163336 тис. грн. (на 99 відсотків) з 165525 тис. грн. виросла до 328861 тис. грн.

Дані наведені в табл. В.1 та В.2 (див. дод. В) свідчать про те, що валовий

прибуток ПрАТ «СГ «ТАС» у 2021 році становила 525310 тис. грн., що на 292213 тис. грн. більше ніж в 2017 році та на 39389 тис. грн. більше ніж в 2020 році. Таким чином, збільшення розміру валового прибутку СГ «ТАС» за п'ять років відбулося майже на 125 відсотків, тобто майже в 2 рази. Хоча впродовж 2017-2021 років спостерігається стрибкоподібне збільшення валового прибутку СГ «ТАС». Найбільший приріст валового прибутку відбувся у 2019 році на 63 відсотка, найменший приріст валового прибутку лише на 8 відсотків був впродовж 2021 року. Пояснити таку динаміку неможливо без додаткової інформації.

Дані наведені в табл. В.1 та В.2 (див. дод. В) свідчать про те, що у 2021 році отримано інших операційних доходів у розмірі 267217 тис. грн., що на 214468 тис. грн. більше ніж в 2017 році та на 128521 тис. грн. більше ніж в 2020 році. Таким чином, збільшення розміру інших операційних доходів ПрАТ «СГ «ТАС» за п'ять років відбулося майже на 407 відсотків, тобто в 5 раз. Хоча впродовж 2017-2021 років спостерігається стрибкоподібне збільшення інших операційних доходів СГ «ТАС». Пояснити таку динаміку неможливо без додаткової інформації.

Дані наведені в табл. В.1 та В.2 (див. дод. В) свідчать про те, що адміністративні витрати у 2021 році становила 418858 тис. грн., що на 246902 тис. грн. більше ніж в 2017 році та на 87067 тис. грн. більше ніж в 2020 році. Таким чином, збільшення розміру адміністративних витрат ПрАТ «СГ «ТАС» за п'ять років відбулося майже на 144 відсотків, тобто в 2,4 рази. Впродовж 2017-2021 років спостерігається щорічне поступове збільшення адміністративних витрат СГ «ТАС» в межах 25 відсотків. Така тенденція до поступового збільшення адміністративних витрат, на нашу думку, може спровокувати зниження фінансової надійності страховика.

Дані наведені в табл. В.1 та В.2 (див. дод. В) свідчать про те, що витрати на збут ПрАТ «СГ «ТАС» за 2021 рік становлять 3293 тис. грн. Вони скоротилися на 748 тис. грн. (на 19 відсотків) в порівнянні з 2017 роком, проте вони зросли на 352 тис. грн. (на 12 відсотків) в порівнянні з 2020 роком. Впродовж 2017-2021

років спостерігається стрибкоподібне зменшення та збільшення витрат на збут СГ «ТАС». Найбільше скорочення розміру витрат на збут відбувся у 2019 році на 984 тис. грн. (24 відсотка), найбільше зростання відбулося впродовж 2021 року на 352 тис. грн. (12 відсотка). Пояснити таку динаміку неможливо без додаткової інформації.

Дані наведені в табл. В.1 та В.2 (див. дод. В) свідчать про те, що інші операційні витрати СГ «ТАС» за 2021 рік становлять 326401 тис. грн., що на 269984 тис. грн. більше ніж в 2017 році та на 128521 тис. грн. більше ніж в 2020 році.

Таким чином, зростання інших операційних витрат ПрАТ «СГ «ТАС» за п'ять років відбулося майже на 479 відсотків, тобто в 5,8 рази. Найбільший ріст відбувся впродовж 2018 року майже в два рази на 65177 тис. грн. з 56417 тис. грн. у 2017 році до 121594 тис. грн. у 2018 році. Пояснити таку динаміку неможливо без додаткової інформації.

Дані наведені в табл. В.1 та В.2 (див. дод. В) свідчать про те, що прибуток від операційної діяльності ПрАТ «СГ «ТАС» отримала лише за 2020 рік у розмірі 4517 тис. грн. Всі інші роки СГ «ТАС» отримувало збиток від операційної діяльності. При цьому спостерігаємо різкий ріст збитку від операційної діяльності впродовж 2018 року на 81349 тис. грн. та 2021 року на 11694 тис. грн., це можна пояснити різними факторами, які потребують додаткового вивчення.

Дані наведені в табл. В.1 та В.2 (див. дод. В) свідчать про те, що інші фінансові доходи ПрАТ «СГ «ТАС» за 2021 рік становлять 206183 тис. грн., що на 108857 тис. грн. більше ніж в 2017 році та на 24506 тис. грн. менше ніж в 2020 році.

Спостерігається тенденція в 2017-2020 роках до збільшення фінансових доходів страховика, це позитивно впливає на його фінансову надійність та свідчить про ефективну інвестиційну діяльність. Проте пояснити різке скорочення фінансових доходів впродовж 2021 року на 24506 тис. грн. (на 11 відсотків) пояснити без додаткової інформації неможливо.

Дані наведені в табл. В.1 та В.2 (див. дод. В) свідчать про те, що інші

доходи ПрАТ «СГ «ТАС» за 2021 рік становлять 142033 тис. грн., що на 136902 тис. грн. більше ніж в 2017 році та на 12931 тис. грн. більше ніж в 2020 році. Пояснити різке збільшення обсягу інших доходів впродовж 2018 року майже в 8 разів з 5131 тис. грн. у 2017 році до 41622 тис. грн. у 2018 році без додаткової інформації не можливо.

Дані наведені в табл. В.1 та В.2 (див. дод. В) свідчать про те, що прибуток до оподаткування за 2021 рік становлять 173893 тис. грн., що на 84095 тис. грн. більше ніж в 2017 році проте на 45879 тис. грн. менше ніж в 2020 році.

Впродовж 2017-2021 років спостерігається стрибкоподібне як збільшення так і зменшення прибутку до оподаткування СГ «ТАС».

Дані наведені в табл. В.1 та В.2 (див. дод. В) свідчать про те, що впродовж всього аналізованого періоду СГ «ТАС» отримувала чистий прибуток, так його розмір за 2021 рік становив 90067 тис. грн., що на 27116 тис. грн. більше ніж в 2017 році проте на 46945 тис. грн. менше ніж в 2020 році.

Впродовж 2017-2021 років спостерігається стрибкоподібне як збільшення так і зменшення чистого фінансового результату СГ «ТАС».

Для більшого розуміння формування прибутку необхідно дослідити динаміку страхових виплат та страхових платежів АТ СГ «ТАС», яка наведена в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Страхові премії та страхові виплати ПрАТ «СГ «ТАС»

Роки	Страхові премії		Страхові виплати		Рівень виплат	
	млн. грн.	абсолютне відхилення	млн. грн.	абсолютне відхилення	%	абсолютне відхилення
2017	1023,9	260,66	371,3	109,08	0,36	0,02
2018	1387,7	363,80	545,4	174,10	0,39	0,03
2019	1815,1	427,40	727	181,60	0,40	0,01
2020	2027,9	212,80	887,6	160,60	0,44	0,04
2021	2449,54	421,64	1142,48	254,88	0,47	0,03

Джерело: Складено автором з використанням [41].

Дані наведені в табл. 2.2. свідчать про те, що в 2021 році страхові премії СГ «ТАС» в порівнянні з 2017 роком збільшилися майже в 2,5 рази (з 1024 млн.

грн. в 2017 році до 2450 млн. грн. в 2021 році).

Разом з тим за цей період розмір страхових виплат СГ «ТАС» збільшився також в 2,5 рази (з 109 млн. грн. в 2017 році до 255 млн. грн. в 2021 році).

Також спостерігається тенденція до щорічного зростання рівня виплат СГ «ТАС», що призвело до його збільшення на 10 відсотків за 2017-2021 роки (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Показники ПрАТ «СГ «ТАС»

Джерело: складено автором з використанням [41].

Данні наведенні в табл. 2.2 та на рис. 2.1 свідчать про відсутність залежності обсягів страхових виплат від розміру страхових премій.

Динаміка збільшення обсягу страхових премій в цілому на страховому ринку України співпадає з динамікою росту страхових премій СГ «ТАС» (рис. 2.2) окрім 2020 року, в якому відбулося зменшення обсягів страхових премій на страховому ринку України майже на 9 млрд. грн., це відбулося внаслідок впровадження тривалого карантину COVID-19. В той час як страхові премії СГ «ТАС» не зазнали цього впливу та мала тенденцію до збільшення.

Рис. 2.2. Динаміка страхових премій

Джерело: складено автором з використанням [33; 41].

Динаміка збільшення обсягу страхових виплат в цілому на страховому ринку України співпадає з динамікою росту страхових виплат СГ «ТАС» (рис. 2.3). А саме спостерігається тенденція до щорічного збільшення обсягів страхових виплат як на вітчизняному страховому ринку так страхові виплати АТ «СГ «ТАС».

Рис. 2.3. Динаміка страхових виплат

Джерело: складено автором з використанням [33; 41].

Данні наведені на рис. 2.4. свідчать, про те що в 2017 році частка СГ «ТАС» в загальному обсязі страхових премій на вітчизняному страховому ринку становила 2 відсотка, в 2018-2019 роках вона збільшилися до 3 відсотків, та в 2020-2021 роках виросла до 5 відсотків. Це свідчить про гарну позиції на страховому ринку страховика. Таким чином, спостерігається поступове збільшення частки АТ «СГ «ТАС» на вітчизняному страховому ринку, це свідчить про ефективну політику продажів страхових послуг в компанії та її фінансову надійність.

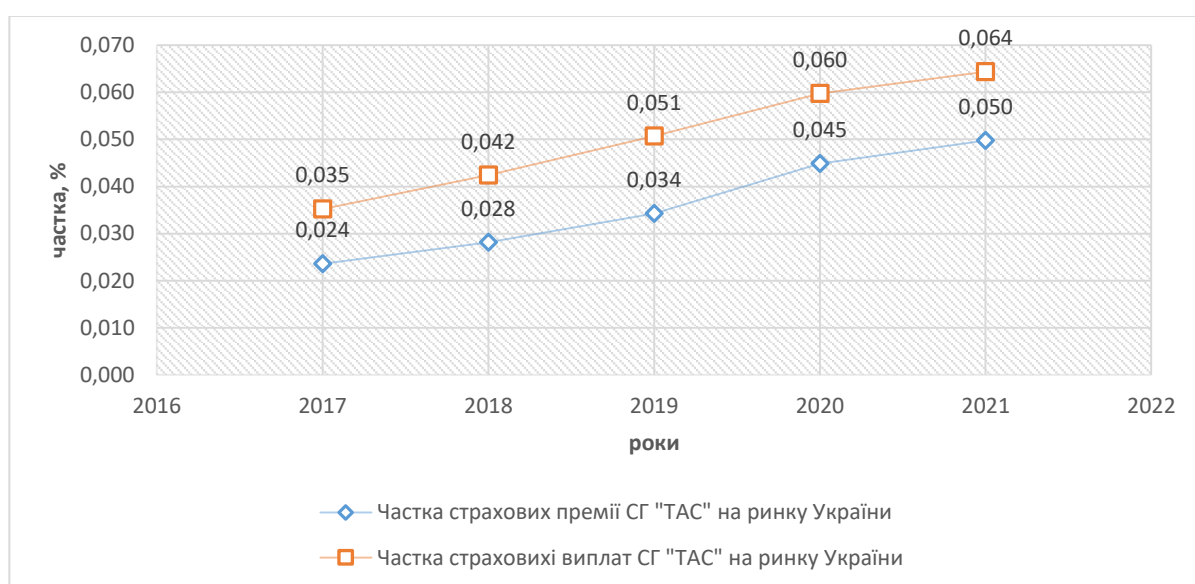

Рис. 2.4. Частка ПрАТ «СГ»ТАС» на страховому ринку України

Джерело: складено автором з використанням [33; 41].

Данні наведені на рис. 2.4. свідчать, про те що в 2017 році частка СГ «ТАС» в загальному обсязі страхових виплат на вітчизняному страховому ринку становила 3 відсотка, в 2018 році - 4 відсотка, у 2019 році вона збільшилися до 5 відсотків, в 2020-2021 роках році виросла до 6 відсотків. Це свідчить про гарну позиції на страховому ринку страховика. Таким чином, спостерігається поступове збільшення частки АТ «СГ «ТАС» на вітчизняному страховому ринку, це свідчить про фінансову надійність страховика.

Більша частка на українському страховому ринку за страховими виплатами ніж за страховими преміями впродовж всього аналізованого періоду позитивно

характеризує СГ «ТАС», як страховика який виконує взяті на себе зобов'язання на свідчить про високу платоспроможність та фінансову надійність СГ «ТАС».

Данні наведені на рис. 2.5. свідчать, про те що впродовж всього аналізованого періоду рівень страхових виплат СГ «ТАС» був завжди вищий в середньому на 11 відсотків ніж середній рівень страхових виплат по страховому ринку України.

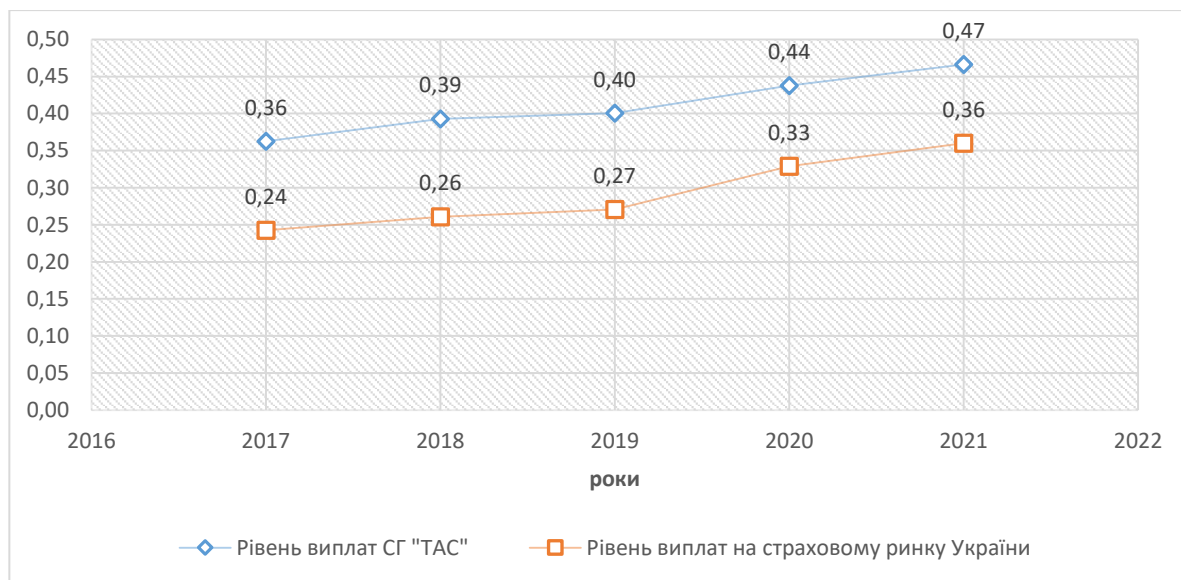

Рис. 2.5. Динаміка показника рівня виплат

Джерело: складено автором з використанням [33; 41].

Така ситуація, свідчить про те, що СГ «ТАС» є фінансово надійною страховою компанією, яка при збільшенні страхового портфелю не погіршує свою платоспроможність, і виконує взяті на себе страхові зобов'язання.

Таким чином, проведений аналіз основних показників діяльності СГ «ТАС» свідчить:

- про ефективну збутову політику страхової компанії;
- про прибутковість діяльності страхової компанії на страховому ринку;
- про високу платоспроможність страховика;
- про фінансову надійність страховика.

2.2. Оцінка умов забезпечення платоспроможності страховика відповідно діючого законодавства

Відповідно до статті 30 Закону України «Про страхування» № 85/96-ВР від 7 березня 1996 року «страховики зобов'язані дотримуватися таких умов забезпечення платоспроможності:

- наявності сплаченого статутного фонду для страховиків-резидентів або гарантійного депозиту для філій страховиків-нерезидентів та наявності гарантійного фонду страховика;
- створення страхових резервів, достатніх для майбутніх виплат страхових сум і страхових відшкодування;
- перевищення фактичного запасу платоспроможності страховика над розрахунковим нормативним запасом платоспроможності» [30].

Данні наведенні в табл. 2.3 свідчать про те, що ПрАТ «СГ «ТАС» за весь аналізований період мало в наявності достатній рівень статутного капіталу, який перевищував мінімальний його розмір.

Таблиця 2.3

Динаміка розміру статутного фонду ПрАТ «СГ «ТАС»

Рік	ПрАТ «СГ «ТАС»		Мінімальний розмір		Відхилення від мінімального розміру	
	тис. грн.	тис. євро	тис. євро	тис. грн.	тис. євро	тис. грн.
2017	102000	3400	1000	30000	2400	72000
2018	102000	3095,60	1000	32950	2095,599	69050
2019	102000	3523,32	1000	28950	2523,316	73050
2020	102000	3312,76	1000	30790	2312,764	71210
2021	102000	3156,92	1000	32310	2156,917	69690

Курс євро станом на 31.12. кожного року

Джерело: складено автором з використанням [1; 30]

Відповідно вимогам статті 30 Закону України «Про страхування» № 85/96-ВР від 7 березня 1996 року «мінімальний розмір статутного фонду (гарантійного депозиту) страховика, який займається видами страхування іншими, ніж страхування життя, встановлюється у сумі, еквівалентній 1 млн євро за валютним

обмінним курсом валюти України» [30]. При цьому розмір статутного капіталу в гривневому еквіваленті не змінювався за весь період і становив 102 млн. грн. Його розміру достатньо для забезпечення валютних коливань. Така ситуація свідчить про високу фінансову надійність страховика.

Данні наведені в табл. 2.4 свідчать про те, що впродовж всього аналізованого періоду спостерігається динаміка зменшення розміру частки статутного капіталу у структурі власного капіталу СГ «ТАС» майже на 7 відсотків з 23 відсотків у 2017 році до 16 відсотка в 2021 році. Така тенденція спостерігалася у зв'язку зі збільшенням розміру власного капіталу ПрАТ «СГ «ТАС» та незмінного розміру статутного фонду страховика.

Таблиця 2.4

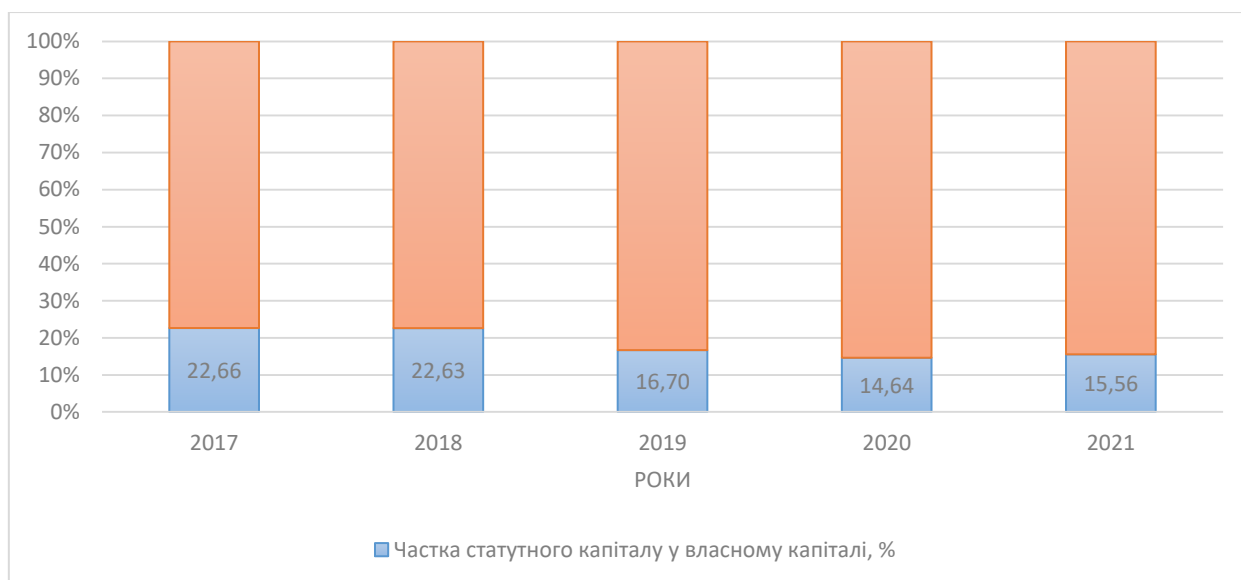
Частка статутного капіталу у власному капіталі ПрАТ «СГ «ТАС»

Рік	Статутний капітал	Власний капітал	Частка статутного капіталу у власному капіталі, %
2017	102000	450208	22,66
2018	102000	450732	22,63
2019	102000	610931	16,70
2020	102000	696822	14,64
2021	102000	655709	15,56

Джерело: складено автором з використанням [1]

Таким чином, аналізуючи частку статутного капіталу у структурі власного капіталу СГ «ТАС» та погоджуючись з думкою вітчизняних науковців, про те, що «висока частка статутного фонду в загальній величині власних коштів страхової організації розглядається науковцями як позитивна характеристика фінансового стану страховика» [35, с. 377], можна стверджувати про фінансову надійність ПрАТ «СГ «ТАС». Хоча динаміка змін частки статутного капіталу у структурі власного капіталу ПрАТ «СГ «ТАС», які наведені на рис 2.5 свідчать про те, що в період з 2017-2018 роки частка була майже однакова 22,6 відсотка (22,67 відсотка в 2017 році та 22,63 відсотка в 2018 році). Впродовж 2019 року розмір частки статутного фонду в структурі власного капіталу страховика

зменшився на 6 відсотків з 22,63 відсотка в 2018 році до 16,7 відсотка в 2019 році.

**Рис. 2.5. Частка статутного капіталу у структурі власного капіталу
ПрАТ «СГ «ТАС»**

Джерело: складено автором з використанням [1]

В період 2019-2020 роки спостерігалася тенденція поступового зменшення частки на 2 відсотка з 16,7 відсотка в 2019 році до 14,64 відсотка в 2020 році. Впродовж 2021 року розмір частки виріс на 1 відсоток у порівнянні з 2020 роком. На нашу думку, така динаміка не може вплинути на погіршення фінансової надійності страховика.

Данні наведені в табл. 2.5 свідчать про те, що ПрАТ «СГ «ТАС» розмір гарантійного фонду за аналізований період 2017-2021 роки збільшився на 109551 тис. грн., хоча в 2021 році відбулося його зменшення на 60043 тис. грн. в порівнянні з 2020 роком, а також в 2019 році відбулося його зменшення на 109807,2 тис. грн. в порівнянні з 2018 роком. Динаміка росту та зниження гарантійного фонду ПрАТ «СГ «ТАС» відбувається за рахунок відповідних змін в розмірі його нерозподіленого прибутку. Зменшення нерозподіленого прибутку страховика може свідчити про те, що СГ «ТАС» з нерозподіленого прибутку може формувати вільні резерви, що позитивно впливає на його фінансову надійність.

Таблиця 2.5

Динаміка розміру гарантійного фонду ПрАТ «СГ «ТАС»

тис. грн.

Показник	Роки					Відхилення				
	2017	2018	2019	2020	2021	2018 до 2017	2019 до 2018	2020 до 2019	2021 до 2020	2021 до 2017
Резервний капітал	13042,2	16189,76	16397	16397	16397	3147,56	207,24	0	0	3354,8
Нерозподілений прибуток	288143,5	288807,4	178793	454383	394340	663,93	-110014,4	275590	-60043	106197
Додатковий капітал	-	-	-	-	-	-	-	-		
Гарантійний фонд	301185,7	304997,2	195190	470780	410737	3811,49	-109807,2	275590	-60043	109551

Джерело: складено автором з використанням [1]

Данні наведені в табл. 2.6 свідчать про те, що величина сформованих технічних резервів ПрАТ «СГ «ТАС» в 2021 році становили 1786,6 млн. грн., що 644 млн. грн. більше ніж у 2020 та на 1124,8 млн. грн. більше ніж в 2017 році, тобто майже в три рази. Динаміка змін страхових резервів ПрАТ «СГ «ТАС» за 2017-2021 роки показує щорічний їх приріст. Найбільший приріст технічних резервів відбувся впродовж 2018 року на 417 млн. грн., найменший приріст відбувся у 2021 році на 173 млн. грн. тенденція до збільшення розмірів резервів свідчить про фінансову надійність ПрАТ «СГ «ТАС» за весь аналізований період.

Таблиця 2.6

Динаміка страхових резервів ПрАТ «СГ «ТАС»

Роки	Страхові резерви		Страхові виплати		Залишок резервів	
	млн. грн.	відхилення,+/-	млн. грн.	відхилення,+/-	млн. грн.	відхилення,+/-
2017	661,8		371,3		290,5	
2018	1078,6	416,8	545,4	174,1	533,2	242,7
2019	1380,6	302	727	181,6	653,6	120,4
2020	1614	233,4	887,6	160,6	726,4	72,8
2021	1786,6	172,6	1142,48	254,88	644,12	-82,28

Джерело: складено автором з використанням [1; 41]

Також, данні наведені в табл. 2.6 свідчать про те, що величини

сформованих технічних резервів ПрАТ «СГ «ТАС» впродовж всього аналізованого періоду було достатньо для виконання своїх страхових зобов'язань перед своїми страхувальниками. Адже за весь аналізований період розмір сформованих страхових резервів перевищував розмір страхових виплат.

Відповідно до статті 30 Закону України «Про страхування» № 85/96-ВР від 7 березня 1996 року страховик «відповідно до обсягів страхової діяльності зобов'язані підтримувати належний рівень фактичного запасу платоспроможності (нетто-активів)» [30].

Показник фактичного запасу платоспроможності страховика показує величину чистих активів страхової компанії, тобто обсяг активів, які вільні від зобов'язань. «Фактичний запас платоспроможності (нетто-активи) страховика визначається вирахуванням із вартості майна (загальної суми активів) страховика суми нематеріальних активів і загальної суми зобов'язань, у тому числі страхових» [30]. Таким чином, фактичний запас платоспроможності страховика обчислюється з використанням наступної формули:

$$\Phi ЗП = \sum A - \sum HA - \sum З, \quad (2.1)$$

де $\Phi ЗП$ – фактичний запас платоспроможності страховика;

$\sum A$ – загальна сума активів страховика;

$\sum HA$ – загальна сума нематеріальних активів страховика;

$\sum З$ – загальна сума зобов'язань страховика [19, с. 17].

Для зручності систематизуємо обчислення розрахунків фактичного запасу платоспроможності ПрАТ «СГ «ТАС» у вигляді таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Фактичний запас платоспроможності ПрАТ «СГ «ТАС»

тис. грн.

Показник	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Активи	1157870	1606303	2105901	2457256	2608875
Нематеріальні активи	1538	1317	1083	838	2520
Зобов'язання	707662	1155572	1494970	1760434	1953166
Нетто-активи	448670	449414	609848	695984	653189

Джерело: складено автором з використанням [1]

Данні наведенні в табл. 2.7 показують, що в 2021 році розмір нетто-активів ПрАТ «СГ «ТАС» зменшилися на 42795 тис. грн. в порівнянні з 2020 роком, хоча в порівнянні з 2017 роком вони зросли на 20 млн. грн. тенденція до щорічного збільшення розмірів нетто-активів страховика спостерігалася в період 2017-2020 роки. Як вже зазначалось тільки в 2021 році відбулося їх скорочення за рахунок збільшення нематеріальних активів в цьому році.

Відповідно до статті 30 Закону України «Про страхування» № 85/96-ВР від 7 березня 1996 року «нормативний запас платоспроможності страховика, який здійснює види страхування інші, ніж страхування життя, на будь-яку дату дорівнює більшій з визначених двох величин» [30]. Таким чином, визначення нормативного запасу платоспроможності страховика обчислюється з використанням наступної формули:

$$НЗП = \{НЗП_{пр} \text{ або } НЗП_{в}\} \max \quad (2.2)$$

де $НЗП$ – нормативний запас платоспроможності страховика;

$НЗП_{пр}$ – нормативний запас платоспроможності страховика за показником страхових премій;

$НЗП_{в}$ – нормативний запас платоспроможності страховика за показником страхових виплат [18, с. 161].

Перша величина (нормативний запас платоспроможності страховика за показником страхових премій) «розраховується шляхом множення суми страхових премій за попередні 12 місяців на 0,18 (останній місяць буде складатися із кількості днів на дату розрахунку). При цьому сума страхових премій зменшується на 50 відсотків страхових премій, належних перестраховикам» [30]. Отже, нормативний запас платоспроможності страховика за показником страхових премій обчислюється з використанням наступної формули:

$$НЗП_{пр} = 0,18 (СП - 0,5 СП_n), \quad (2.3)$$

де $НЗП_{пр}$ – нормативний запас платоспроможності страховика за показником страхових премій;

$СП$ – страхові премії за попередні 12 календарних місяців страховика;
 $СПп$ – страхові премії страховика, що перераховані перестраховикам;
 $0,18$ – понижуючий коефіцієнт [18, с. 161; 19, с. 17].

Для зручності систематизуємо обчислення розрахунків нормативного запасу платоспроможності за показником страхових премій ПрАТ «СГ «ТАС» у вигляді таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Нормативний запас платоспроможності за показником страхових премій ПрАТ «СГ «ТАС»

тис. грн.

Показник	Формула	Роки				
		2017	2018	2019	2020	2021
1. Страхові премії	Φ_2 р.2011	1023863	1387745	1815100	2026920	2449545
2. Страхові премії, передані у перестрахування	Φ_2 р.2012	111807	140005	165522	116749	135915
3. Нормативний запас платоспроможності	$0,18(\text{п.1} - 0,5\text{п.2})$	174232,71	237193,65	311821,02	354338,19	428685,75

Джерело: розраховано автором з використанням [41]

Друга величина (нормативний запас платоспроможності страховика за показником страхових виплат) «розраховується шляхом множення суми страхових виплат за попередні 12 місяців на 0,26 (останній місяць буде складатися із кількості днів на дату розрахунку). При цьому сума страхових виплат зменшується на 50 відсотків виплат, що компенсуються перестраховиками згідно з укладеними договорами перестрахування» [30]. Отже, нормативний запас платоспроможності страховика за показником страхових виплат обчислюється з використанням наступної формули:

$$НЗПв = 0,26 (СВ - 0,5 СВп), \quad (2.4)$$

де $НЗПв$ – нормативний запас платоспроможності страховика за показником страхових виплат;

$СВ$ – страхові виплати страховика за попередні 12 календарних місяців;

$СВп$ – виплати страховика, сплачені перестраховиками;

0,26 – понижуючий коефіцієнт [18, с. 161; 19, с. 18].

Для зручності систематизуємо обчислення розрахунків нормативного запасу платоспроможності за показником страхових виплат ПрАТ «СГ «ТАС» у вигляді таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Нормативний запас платоспроможності за показником страхових виплат ПрАТ «СГ «ТАС»

тис. грн.

Показник	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Чисті страхові виплати	371,3	545,40	727	887,6	1142,48
Нормативний запас платоспроможності	96,538	141,804	189,02	230,776	297,0448

Джерело: розраховано автором з використанням [41]

Наведенні в табл. 2.8 та 2.9 розрахунки двох величин нормативної платоспроможності ПрАТ «СГ «ТАС» показує, що впродовж всього періоду перша величина (табл. 2.8) перевищувала другу (табл. 2.9), тобто за нормативний запас платоспроможності необхідно брати нормативний запас платоспроможності за показником страховими преміями (табл. 2.8).

Відповідно до статті 30 Закону України «Про страхування» № 85/96-ВР від 7 березня 1996 року «на будь-яку дату фактичний запас платоспроможності страховика повинен перевищувати розрахунковий нормативний запас платоспроможності» [30]. Тобто повинна виконуватися умова:

$$\text{ФЗП} > \text{НЗП}, \quad (2.5)$$

де *ФЗП* – фактичний запас платоспроможності страховика,
НЗП – нормативний запас платоспроможності страховика [18, с.161; 19, с.18].

Проведене порівняння розрахованих значень показників фактичної платоспроможності ПрАТ «СГ «ТАС» в табл. 2.7 та показників нормативної платоспроможності СГ «ТАС» в табл. 2.8 показало, що за весь аналізований період 2017-2021 роки фактичний запас платоспроможності ПрАТ «СГ «ТАС»

перевищував його нормативний, що характеризує страховика як фінансово надійного.

2017 рік	448 670 тис. грн.	>	174 232,71 тис. грн.
2018 рік	449 414 тис. грн.	>	237 193,65 тис. грн.
2019 рік	609 848 тис. грн.	>	311 821,02 тис. грн.
2020 рік	695 984 тис. грн.	>	354 338,19 тис. грн.
2021 рік	653 189 тис. грн.	>	428 685,75 тис. грн.

Таким чином, можна зробити висновок, що ПрАТ «СГ «ТАС» виконує вимоги до платоспроможності відповідно до статті 30 Закону України «Про страхування» № 85/96-ВР від 7 березня 1996 року, тому що має в наявності:

- достатній розмір статутного капіталу та гарантованого фонду для захисту від валютних коливань;
- розмір технічних резервів перевищує потреби для здійснення страхових виплат;
- розмір фактичного запасу платоспроможності перевищує нормативний запас платоспроможності.

Для більшого розуміння стану фінансової надійності ПрАТ «СГ «ТАС» розрахуємо показник рівня достатності покриття власними коштами страховика (Capital Adequacy Ratio або CAR), що розраховується як відношення різниці фактичного та нормативного рівня платоспроможності страховика до нормативного рівня платоспроможності [5, с. 381; 21, с. 251]:

$$CAR = (ФЗП - НЗП) / НЗП * 100\% \quad (2.6)$$

де CAR – показник достатності капіталу страховика;
 ФЗП - фактичний рівень платоспроможності;
 НЗП - нормативний рівень платоспроможності.

Кількісне значення показника достатності капіталу страховика можна перевести якісну оцінку відповідно табл. 2.10.

Розрахуємо показник достатності капіталу для ПрАТ «СГ «ТАС» за кожен рік аналізованого періоду використовуючи розраховані показники фактичної

платоспроможності ПрАТ «СГ «ТАС» в табл. 2.7 та показники нормативної платоспроможності СГ «ТАС» в табл. 2.8.

Таблиця 2.10

Якісна оцінка достатності покриття власними коштами страховика

Значення показника	Оцінка покриття
<0	недостатнє
від 0 до 25 %	нормальне
від 26 % до 50 %	гарне
від 51% до 75%	надійне
> 75 %	відмінне

Джерело: [5, с. 381; 21, с. 251].

Для зручності систематизуємо обчислення розрахунків показників достатності капіталу для ПрАТ «СГ «ТАС» у вигляді таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Показник достатності капіталу ПрАТ «СГ «ТАС»

Показник	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Фактична платоспроможність, тис. грн.	448670	449414	609848	695984	653189
Нормативна платоспроможність, тис.грн.	174232,71	237194	311821	354338	428686
CAR, %	157,51	89,47	95,58	96,42	52,37
Якісна оцінка CAR	відмінне	відмінне	відмінне	відмінне	надійне

Джерело: розраховано автором з використанням [5, с. 381; 21, с. 251].

Данні наведенні в таблиці 2.11 свідчать про відмінне значення показника достатності капіталу ПрАТ «СГ «ТАС» в 2017-2020 роках та про надійне значення показника у 2021 році, хоча необхідно враховувати відмінність у методиці розрахунку фактичного та нормативного запасу платоспроможності в Україні та країн ЄС. Завдяки цьому можна стверджувати про фінансову надійність ПрАТ «СГ «ТАС» за весь період, який аналізувався 2017-2021 роки.

2.3. Інтегральна оцінка фінансової надійності страховика

В економічній літературі вітчизняні науковці «зважаючи на характерні особливості діяльності страхових компаній розрізняють два види їх фінансової стійкості, як і дві сторони з яких її можна оцінити, а саме:

- фінансова стійкість страхової компанії як юридичної особи, що займається господарською діяльністю з надання послуг;
- фінансова стійкість страхової компанії за вимогами, що ставляться до страхових компаній як до суб'єктів фінансового ринку» [4; 13].

Таким чином, фінансова надійність страхової компанії «за вимогами, що ставляться до страхових компаній як до суб'єктів фінансового ринку полягає у створенні такої структури фінансових ресурсів страхової компанії, яка б забезпечила формування відповідного співвідношення нормативного і фактичного запасів платоспроможності, необхідних резервів, статутного капіталу та слідування іншим вимогам законодавства, що ставляться до цього виду фінансової діяльності» [4]. Іншими словами перевіряється відповідність умов платоспроможності страховика до вимог діючого законодавства, на сьогодні це стаття 30 Закону України «Про страхування» № 85/96-ВР від 7 березня 1996 року [30]. Така оцінка фінансової надійності ПрАТ «СГ «ТАС» була проведена в попередньому пункті кваліфікаційної роботи.

Тому в цьому підпункті кваліфікаційної роботи проведемо оцінку фінансової надійності ПрАТ «СГ «ТАС» «як юридичної особи полягає у ефективному співвідношенні власного і позикового капіталу у структурі фінансових ресурсів страхової компанії, що здатне забезпечити необхідний рівень платоспроможності і ліквідності» [13]. Для цього використаємо інтегральний метод аналізу фінансової надійності страховика за допомогою методології, яка була запропонована регулятором [27] страхового ринку України та знайшла широке застосування серед вітчизняних практиків та науковців, а саме тести раннього попередження, які використовуються для визначення рівня фінансової надійності страховиків. Цей метод є доволі доступний через те, що,

вихідними даними для розрахунки є річна публічна фінансова звітність страховика.

Проведення оцінки фінансової надійності страховика за допомогою тестів раннього попередження можна поділити на чотири етапи:

Перший етап проведення оцінки фінансової надійності страховика за допомогою тестів раннього попередження передбачає:

- збір фінансової звітності страховика за аналізований період (баланс, звіт про фінансові результати, звітом про доходи і витрати страховика)
- розрахунок фінансових показників діяльності страховика;
- систематизацію для зручності отриманих результатів у вигляді таблиці.

Проведемо перший етап розрахунків фінансової надійності ПрАТ СГ «ТАС» за 2017-2021 роки. Для цього на офіційному сайті страховика знайшли його фінансову звітність (баланси ПрАТ СГ «ТАС» [1] та звіти про фінансові результати страховика [11]) за аналізований період.

Проведемо розрахунки фінансових показників ПрАТ СГ «ТАС» за аналізований період. Для зручності отриманні результати систематизували у вигляді табл. Г.1 дод. Г.

Данні наведені в табл. Г.1 дод. Г свідчать про те, що розмір чистого капіталу СГ «ТАС» в 2021 році збільшився на 204,5 млн. грн. до 2017 року, хоча він зменшився на 42,7 млн. грн. в порівнянні з 2020 роком. Тенденція до щорічного збільшення розміру чистого капіталу СГ «ТАС» свідчить про нарощування фактичного запасу платоспроможності страховика, незважаючи на його зменшення в 2021 році.

Данні наведені в табл. Г.1 дод. Г свідчать про те, що високоліквідні активи СГ «ТАС» у 2021 році порівняно з 2017 роком зменшились на 393,9 млн. грн., а в порівнянні з 2020 роком - на 18,8 млн. грн. Приріст високоліквідних активів СГ «ТАС» відбувся лише в 2018 році в порівнянні з 2017 роком на 64,3 млн. грн. Таку тенденцію можна пояснити збільшенням курсу іноземних валют. Впродовж 2019 року спостерігалось зменшення розміру високоліквідних активів СГ «ТАС» на 434,2 млн. грн. Пояснити таке різке скорочення високоліквідних активів СГ

«ТАС» впродовж 2019 року майже в 18 разів з 459,8 млн. грн. у 2018 році до 25,6 млн. грн. у 2019 році без додаткової інформації не можливо.

Данні наведенні в табл. Г.1 дод. Г свідчать про те, що загальна сума зобов'язань в 2021 році у порівнянні до 2017 року збільшились на 1245,5 млн. грн., а у порівнянні з 2020 роком - на 192 млн. грн. Впродовж 2017-2021 років спостерігається щорічне нарощення обсягів зобов'язань СГ «ТАС». Так у 2018 році - на 447,9 млн. грн., у 2019 році - на 348,5 млн. грн., у 2020 році - на 256,5 млн. грн. Така тенденція свідчить про нарощування страхового портфелю ПрАТ СГ «ТАС», що підтверджується зростом розмірів страхових премій (рис. 2.2).

Данні наведенні в табл. Г.1 дод. Г свідчать про те, що дебіторська заборгованість СГ «ТАС» в 2021 році в порівнянні до 2017 року зменшилась на 196,2 млн. грн., а у порівнянні до 2020 року збільшилась - на 38,7 млн. грн. Впродовж 2017-2021 років спостерігається щорічне нарощення обсягів дебіторської заборгованості СГ «ТАС». Так у 2018 році - на 50,6 млн. грн., у 2019 році - на 74,5 млн. грн., у 2020 році - на 28,8 млн. грн. В цілому збільшення розміру дебіторської заборгованості страховика негативно впливає на його ліквідність та призводить до погіршення його фінансової надійності.

Данні наведенні в табл. Г.1 дод. Г свідчать про те, що сума чистих страхових премій у період з 2017 року до 2021 року мала позитивну тенденцію до збільшення в 1,5 рази на 1401,5 млн. грн. Щорічне нарощення обсягів чистих премій СГ «ТАС» відбувалося поступово, так у 2018 році - на 335,6 млн. грн., у 2019 році - на 401,9 млн. грн., у 2020 році - на 260,6 млн. грн., у 2021 році - на 403,6 млн. грн. Така тенденція свідчить про збільшення доходів від страхової діяльності страховика. Просідання приросту обсягів чистих премій в 2020 році на 200 млн. грн. в порівнянні з приростами 2019 та 2021 років можна пояснити, як наслідок карантину COVID-19.

Данні наведенні в табл. Г.1 дод. Г свідчать про позитивну тенденцію обсягів зароблених страхових платежів СГ «ТАС», так у 2021 році у порівнянні до 2017 року вони збільшились в 2,6 рази на 1346,1 млн. грн. Щорічне нарощення обсягів зароблених страхових премій СГ «ТАС» відбувалося поступово, так у

2018 році - на 156,6 млн. грн., у 2019 році - на 506,4 млн. грн., у 2020 році - на 293,2 млн. грн., у 2021 році - на 389,9 млн. грн. Така тенденція свідчить про збільшення доходів від страхової діяльності страховика. Просідання приросту обсягів зароблених страхових премій в 2020 році в межах 190 млн. грн. в порівнянні з приростами 2019 та 2021 років можна пояснити, як вплив зовнішнього фактору - карантину COVID-19.

Данні наведенні в табл. Г.1 дод. Г свідчать про те, що СГ «ТАС» щороку мав чистий прибуток впродовж всього аналізованого періоду, хоча його приріст був стрибкоподібний як у бік збільшення так і у бік зменшення. Так загальний розмір чистого прибутку СГ «ТАС» в 2021 році у порівнянні до 2017 року збільшились на 27,1 млн. грн., проте у порівнянні з 2020 роком відбулося зменшення на 47 млн. грн. Найбільший розмір чистого прибутку СГ «ТАС» отримав у 2020 році 137 млн. грн., найменший - у 2018 році 4,1 млн. грн. Така тенденція свідчить про фінансову надійність ПрАТ СГ «ТАС».

Данні наведенні в табл. Г.1 дод. Г свідчать про те, що виплати та витрати СГ «ТАС» у 2021 році у порівнянні до 2018 року збільшились майже у 2 рази на 408,3 млн. грн. Щорічне нарощення обсягів витрат та страхових виплат СГ «ТАС» відбувалося поступово, так у 2019 році - на 190,7 млн. грн., у 2020 році - на 132,8 млн. грн., у 2021 році - на 84,8 млн. грн. Така тенденція може свідчити про виконання взятих на себе зобов'язань страховиком та позитивно впливає на фінансову надійність СГ «ТАС».

Данні наведенні в табл. Г.1 дод. Г свідчать про те, що прибуток від фінансової діяльності ПрАТ СГ «ТАС» мав позитивну динаміку, так з 2017 року до 2021 року він виріс в 5 разів на 412 млн. грн. з 103 млн. грн. у 2017 році до 515,3 млн. грн. у 2021 році. Найбільший розмір прибутку СГ «ТАС» отримав у 2021 році 515,3 млн. грн., найменший - у 2017 році 103 млн. грн. Наявність прибутку від інвестицій та тенденція до його приросту свідчить про фінансову надійність страховика та ефективну інвестиційну політику ПрАТ СГ «ТАС».

Данні наведенні в табл. Г.1 дод. Г свідчать про те, що обсяг фінансових інвестицій ПрАТ СГ «ТАС» впродовж всього аналізованого періоду мали

тенденцію до щорічного збільшення. Так у 2021 році вони зросли майже в 10 разів на 950,9 млн. грн. в порівнянні до 2017 року. Це відбулося поступово, так у 2018 році - на 36,9 млн. грн., у 2019 році - на 357,25 млн. грн., у 2020 році - на 414,1 млн. грн., у 2021 році - на 142,7 млн. грн. Найбільший обсяг середніх інвестицій СГ «ТАС» мав у 2021 році 1127,6 млн. грн., найменший - у 2017 році 176,7 млн. грн. Наявність фінансових інвестицій та тенденція до їх приросту свідчить про фінансову надійність страховика та ефективну інвестиційну політику ПрАТ СГ «ТАС».

Данні наведенні в табл. Г.1 дод. Г свідчать про те, що чисті страхові резерви ПрАТ СГ «ТАС» мали щорічний приріст, так у 2021 році у порівнянні з 2017 роком, вони збільшилися в 3 рази на 1095,5 млн. грн. з 538 млн. грн. у 2017 році до 1633,5 млн. грн. у 2021 році. Таке зростання відбулося поступово, так у 2018 році - на 386,4 млн. грн., у 2019 році - на 277,7 млн. грн., у 2020 році - на 223,3 млн. грн., у 2021 році - на 208,1 млн. грн. Найбільше було сформовано страхових резервів СГ «ТАС» у 2021 році 1633,5 млн. грн., найменше - у 2017 році 538 млн. грн. Тенденція до збільшення розмірів чистих страхових резервів свідчить про фінансову надійність страхової компанії, та нарощення СГ «ТАС» нормативної платоспроможності.

Данні наведенні в табл. Г.1 дод. Г свідчать про те, що в період з 2017-2021 роки валові страхові премії СГ «ТАС» збільшилися у 2,4 рази на 1425,6 млн. грн. Також щорічне нарощення обсягів валових страхових премій СГ «ТАС» відбувалося поступово, так у 2018 році - на 363,8 млн. грн., у 2019 році - на 427,4 млн. грн., у 2020 році - на 211,8 млн. грн., у 2021 році - на 422,6 млн. грн. Така тенденція свідчить про збільшення валового доходу від страхової діяльності страховика, про збільшення обсягів страхування, ефективність страхової діяльності ПрАТ СГ «ТАС». Просідання приросту обсягів валових страхових премій СГ «ТАС» в 2020 році в межах 200 млн. грн. в порівнянні з приростами 2019 та 2021 років можна пояснити, як вплив зовнішнього фактору - карантину COVID-19.

Таким чином, розраховані агрегатні показники ПрАТ СГ «ТАС» за 2017-

2021 роки свідчать про нарощування страхової, фінансової діяльності, збільшення дебіторської заборгованості та зобов'язань страховика, що призводить до зменшення його прибутку.

Другий етап проведення оцінки фінансової надійності страховика за допомогою тестів раннього попередження передбачає:

- обчислення агрегованих фінансових показників страховика за аналізований період, які є складовими інтегрального показника фінансової надійності страхової організації;
- систематизацію для зручності отриманих результатів у вигляді таблиці.

Проведемо розрахунки агрегованих фінансових показників ПрАТ СГ «ТАС» використовуючи данні табл. Г.1 дод. Г. Для зручності отриманні результати систематизували у вигляді табл. Г.2 дод. Г.

Данні наведені в табл. Г.2 дод. Г свідчать про те, що показник дебіторської заборгованості СГ «ТАС» у 2021 році у порівнянні до 2017 року збільшився на 19 відсотка (з 33,36 відсотка у 2017 році до 52,4 відсотка у 2021 році), у порівнянні до 2020 року він збільшився на 8,8 відсотка. Збільшення показника у 2018 році відбулося на 11 відсотка, у 2019 році – лише на 1 відсоток. Спостерігалось щорічне збільшення показника дебіторської заборгованості СГ «ТАС» крім 2020 року, коли значення показника зменшилося на 2 відсотка у порівнянні з 2019 роком. Найбільше значення показника дебіторської заборгованості СГ «ТАС» 52,4 відсотка у 2021 році, найменше значення 33,36 відсотка у 2017 році.

Данні наведені в табл. Г.2 дод. Г свідчать про те, що показник ліквідності активів СГ «ТАС» у 2021 році у порівнянні до 2017 року дуже зменшився на 55 відсотка (з 55,89 відсотка у 2017 році до 0,08 відсотка у 2021 році), у порівнянні до 2020 року зменшився всього на 1 відсоток. Спостерігалось щорічне зменшення показника ліквідності активів СГ «ТАС» у 2018 році – на 16 відсотків, у 2019 році - на 38 відсотків, у 2020 році - 0,5 на відсотка. Найбільше значення показника ліквідних активів СГ «ТАС» 55,89 відсотка у 2017 році, найменше значення 0,08 відсотка у 2021 році.

Данні наведенні в табл. табл. Г.2 дод. Г свідчать про те, що показник ризику страхування СГ «ТАС» у 2021 році у порівнянні до 2017 року збільшився на 150,9 відсотка (з 203,23 відсотка у 2017 році до 354,14 відсотка у 2021 році), у порівнянні з 2020 роком збільшився майже на 80 відсотків (з 274,45 відсотка у 2020 році до 354,14 відсотка у 2021 році). Найбільше значення показника ризику страхування СГ «ТАС» 354,14 відсотка у 2021 році, найменше значення 203,23 відсотка у 2017 році.

Данні наведенні в табл. Г.2 дод. Г свідчать про те, що зворотній показник платоспроможності СГ «ТАС» у 2021 році у порівнянні до 2017 року збільшився на 141,29 відсотка (з 157,66 відсотка у 2017 році до 298,96 відсотка у 2021 році), у порівнянні до 2020 року він збільшився на 46 відсотків (з 252,95 відсотка у 2020 році до 298,96 відсотка у 2021 році). Найбільше значення зворотного показника платоспроможності СГ «ТАС» 298,96 відсотка у 2021 році, найменше значення 157,66 відсотка у 2017 році.

Данні наведенні в табл. Г.2 дод. Г свідчать про те, що показник доходності ПрАТ СГ «ТАС» у 2021 році у порівнянні до 2017 року зменшився на 0,24 відсотка (з 14,02 відсотка у 2017 році до 13,78 відсотка у 2021 році), у порівнянні до 2020 року зменшився на 5,9 відсотка (з 19,68 відсотка у 2020 році до 13,78 відсотка у 2021 році). Найбільше значення показника доходності СГ «ТАС» 19,68 відсотка у 2020 році, найменше значення 0,91 відсотка у 2018 році.

Данні наведенні в табл. Г.2 дод. Г свідчать про те, що показник андерайтингу у 2021 році у порівнянні до 2018 року зменшився на 0,44 відсотка (з 39,27 відсотка у 2018 році до 13,78 відсотка у 2021 році), у порівнянні з 2020 роком зменшився на 3,76 відсотка (з 19,68 відсотка у 2020 році до 13,78 відсотка у 2021 році). Найбільше значення показника обсягів страхування СГ «ТАС» 42,59 відсотка у 2020 році, найменше значення 38,83 відсотка у 2021 році.

Данні наведенні в табл. Г.2 дод. Г свідчать про те, що показник змін у капіталі СГ «ТАС» у 2021 році у порівнянні з 2018 роком зменшився на 6 відсотка (з 0,16 відсотка у 2018 році до -6,14 відсотка у 2021 році), у порівнянні до 2020 року зменшився на 22 відсотка (з 15,85 відсотка у 2020 році до -6,14

відсотка у 2021 році). Найбільше значення показника змін у капіталі СГ «ТАС» 33,66 відсотка у 2019 році, найменше значення -6,14 відсотка у 2021 році. При цьому в 2021 році значення показника змін у капіталі СГ «ТАС» було від'ємне.

Данні наведенні в табл. Г.2 дод. Г свідчать про те, що показник змін у сумі чистих страхових премій за всіма полісами ПрАТ СГ «ТАС» у 2021 році у порівнянні до 2018 року зменшився майже на 15 відсотків (з 36,79 відсотка у 2018 році до 21,12 відсотка у 2021 році), у порівнянні до 2020 року збільшився на 5,32 відсотка (з 15,8 відсотка у 2020 році до 21,12 відсотка у 2021 році). Найбільше значення показника змін у сумі чистих страхових премій СГ «ТАС» 36,79 відсотка у 2018 році, найменше значення 15,8 відсотка у 2020 році.

Данні наведенні в табл. Г.2 дод. Г свідчать про те, що показник незалежності від перестраховування ПрАТ СГ «ТАС» у 2021 році у порівнянні до 2017 року збільшився на 5,37 відсотка (з 89,03 відсотка у 2017 році до 94,45 відсотка у 2021 році), у порівнянні до 2020 року він збільшився на 0,21 відсотка (з 94,24 відсотка у 2020 році до 94,45 відсотка у 2021 році). Спостерігалось щорічне збільшення показника незалежності СГ «ТАС» у 2018 році - на 0,83 відсотків, у 2019 році - на 0,97 відсотків, у 2020 році - 3,36 на відсотка, у 2021 році - 5,37 відсотка. Найбільше значення показника незалежності від перестраховування СГ «ТАС» 94,45 відсотка у 2021 році, найменше значення 89,08 відсотка у 2017 році.

Данні наведенні в табл. Г.2 дод. Г свідчать про те, що показник відношення чистих страхових резервів до капіталу ПрАТ СГ «ТАС» у 2021 році у порівнянні до 2017 року зменшився майже у 2 рази на 130 відсотків (з 119,88 відсотка у 2017 році до 250,04 відсотка у 2021 році), у порівнянні до 2020 року показник збільшився майже на 45 відсотка (з 204,8 відсотка у 2020 році до 250,04 відсотка у 2021 році). Найбільше значення показника відношення чистих страхових резервів до капіталу СГ «ТАС» 250,04 відсотка у 2021 році, найменше значення 119,88 відсотка у 2017 році.

Данні наведенні в табл. Г.2 дод. Г свідчать про те, що показник доходності інвестицій ПрАТ СГ «ТАС» у 2021 році в порівнянні з 2017 роком зменшився на

12,6 відсотка (з 58,29 відсотка у 2017 році до 45,7 відсотка у 2021 році), в порівнянні з 2020 роком зменшився на 5,5 відсотка (з 51,2 відсотка у 2020 році до 45,7 відсотка у 2021 році). Найбільше значення показника доходності інвестицій СГ «ТАС» 95,93 відсотка у 2018 році, найменше значення 45,7 відсотка у 2021 році.

Таким чином, розрахувавши низку агрегованих фінансових показників діяльності ПрАТ СГ «ТАС» та отримавши масив інформації ми не можемо впевнено відповісти про фінансову надійність страховика.

Третій етап проведення оцінки фінансової надійності страховика за допомогою тестів раннього попередження передбачає обчислення фактичної оцінки кожного розрахованого агрегованого фінансового показника за запропонованою чотирьох бальною системою (див. табл. Г.3 дод Г) [15, с. 288-292; 27]. Яке проходить наступним чином:

- порівнюємо розраховане значення кожного агрегованого фінансового показника страховика з запропонованою шкалою оцінки (див. табл. Г.3 дод Г);
- визначаємо фактичне значення кожного фінансового показника страховика в діапазоні від одиниці до чотирьох;
- систематизуємо для зручності отримані результати в таблицю.

Проведемо розрахунки фактичної оцінки кожного агрегованого фінансового показника, яка визначається шляхом порівняння розрахованого значення показника СГ «ТАС» (див. табл. Г.2 дод. Г) з відповідною шкалою значень для страховика, який займається іншими видами, ніж страхування життя, яка наведена в табл. Г.3 дод. Г. таким чином отримуємо фактичне значення кожного агрегованого показника від 1 до 4.

Отримані результати визначення фактичної оцінки агрегованих показників систематизуємо у вигляді єдиної таблиці (див. табл. Г.4 дод. Г).

Данні наведенні в табл. Г.2 дод. Г свідчать про те, що показник дебіторської заборгованості СГ «ТАС» за 2017-2020 роки мав фактичну оцінку 1, проте у 2021 році його оцінка збільшилася до 2.

Данні наведенні в табл. Г.2 дод. Г свідчать про те, що показник ліквідності

активів СГ «ТАС» за весь аналізований період мав різну фактичну оцінку, так у 2017 році це 3, у 2018 році це 4, впродовж 2019-2020 років оцінка знизилася до 1, проте впродовж 2021 року його оцінка збільшилася до 4.

Данні наведенні в табл. Г.2 дод. Г свідчать про те, що показник ризику страхування СГ «ТАС» за 2017-2020 роки мав фактичну оцінку 3, проте у 2021 році його оцінка збільшилася до 4.

Данні наведенні в табл. Г.2 дод. Г свідчать про те, що зворотній показник платоспроможності СГ «ТАС» впродовж всього аналізованого періоду 2017-2021 роки мав фактичну оцінку 4.

Данні наведенні в табл. Г.2 дод. Г свідчать про те, що показник доходності СГ «ТАС» впродовж всього аналізованого періоду 2017-2021 роки мав фактичну оцінку 4.

Данні наведенні в табл. Г.2 дод. Г свідчать про те, що показник обсягів страхування СГ «ТАС» впродовж аналізованого періоду 2018-2021 роки мав фактичну оцінку 1.

Данні наведенні в табл. Г.2 дод. Г свідчать про те, що показник змін у капіталі СГ «ТАС» за 2019-2020 роки мав фактичну оцінку 1, проте у 2018 році та 2021 році його оцінка збільшилася до 4.

Данні наведенні в табл. Г.2 дод. Г свідчать про те, що показник змін у сумі чистих страхових премій за всіма страховими полісами СГ «ТАС» у 2018 році мав фактичну оцінку 2, проте у 2019-2021 роках його оцінка збільшилася до 3.

Данні наведенні в табл. Г.2 дод. Г свідчать про те, що показник незалежності страховика від перестраховування в СГ «ТАС» впродовж всього аналізованого періоду 2017-2021 роки мав фактичну оцінку 4.

Данні наведенні в табл. Г.2 дод. Г свідчать про те, що показник відношення чистих страхових резервів та капіталу СГ «ТАС» впродовж всього аналізованого періоду 2017-2021 роки мав фактичну оцінку 4.

Данні наведенні в табл. Г.2 дод. Г свідчать про те, що показник доходності інвестицій СГ «ТАС» впродовж всього аналізованого періоду 2017-2021 роки мав фактичну оцінку 1.

Таким чином, розраховані фактичні оцінки агрегованих показників СГ «ТАС» свідчать про те, що одні з них позитивно впливають на фінансову надійність, а інші - негативно.

Четвертий етап проведення оцінки фінансової надійності страховика за допомогою тестів раннього попередження передбачає обчислення інтегрального показника фінансової надійності страховика за чотирьох бальною системою. Яке проходить наступним чином:

- розраховуємо по кожному агрегованому показнику фінансової надійності страховика проміжний коефіцієнт інтегрального показника, який визначається як добуток його фактичного значення на відповідний коригуючий коефіцієнт, який наведені в табл. Г.5 дод. Г;

- систематизуємо для зручності отримані проміжні коефіцієнти інтегрального показника фінансової надійності страховика в таблицю.

- обчислюємо інтегральний показник фінансової надійності страховика, який визначається як сума отриманих проміжних коефіцієнтів;

- отриманий загальна інтегральний показник фінансової надійності страховика округлюємо до цілого числа за загальними правилами округлення;

- визначаємо рівень фінансової надійності страховика шляхом порівняння отриманого значення інтегрального показника з запропонованою шкалою оцінки, а саме: стійкої, задовільної, граничної, незадовільної [15, с. 288-292; 27].

Проведемо розрахунки інтегрального показника фінансової надійності СГ «ТАС» за 2017-2021 роки.

Для цього необхідно спочатку розрахувати попередні показники оцінки за кожен рік аналізованого періоду СГ «ТАС». Які розраховуються наступним чином: значення фактичної оцінки кожного агрегованого показника СГ «ТАС», які розраховані в таблиці Г.4 додатку Г, множимо на значення відповідного коригуючого коефіцієнта, які наведені в таблиці Г.5 додатку Г, для кожного агрегованого показника.

Потім визначаємо загальні оцінки у вигляді інтегральних показників СГ «ТАС» для кожного року аналізованого періоду, які визначаються як сума всіх

попередніх показників оцінки за окремий рік, які наведені в табл. Г.4 додатку Г. Отримані результати систематизовані у вигляді таблиці Г.6 додатку Г.

Значення загальних оцінок фінансової надійності СГ «ТАС» округлюємо до цілого числа за загальними правилами округлення, отримані результати наведені в таблиці Г.6 додатку Г.

Данні наведені в табл. Г.6 дод. Г свідчать про те що, розраховані значення інтегрованих показників СГ «ТАС» за 2017-2021 роки на основі проведених тестів раннього попередження дорівнюють у 2017 році та 2019-2020 роках 3, в 2018 році та 2021 році їх розмір становив 4.

Отримані результати необхідно інтерпретувати у лінгвістичні значення.

За допомогою наведеної методики стан фінансової надійності страховика оцінюється за чотирьох бальною системою в залежності від діапазону, в який потрапило значення розрахованого інтегрального показника. «На основі проведених тестів раннього попередження страховики можуть отримати такі оцінки фінансової надійності:

- 1 (стійка фінансова надійність страховика) - фінансові показники знаходяться на високому рівні;
- 2 (задовільна фінансова надійність страховика) - відсутні серйозні проблеми, фінансові показники знаходяться на середньому рівні;
- 3 (гранична фінансова надійність страховика) – фінансова надійність викликає побоювання, фінансові показники знаходяться на рівні значно нижчому за середній;
- 4 (незадовільна фінансова надійність страховика) - вважається неприпустимим, фінансова надійність є дуже нестабільною» [15, с. 291; 20, с. 45; 27].

Данні наведені в табл. Г.6 дод. Г свідчать про те що:

- в 2017 році ПрАТ СГ «ТАС» мав граничну фінансову надійність, що може свідчити про проблеми в страховій компанії, фінансова надійність якої викликає побоювання, значення фінансових показників були на рівні значно нижчому за середній;

- в 2018 році ПрАТ СГ «ТАС» мав незадовільну фінансову надійність, що може свідчити про нестабільну фінансову надійність страховика;
- в 2019-2020 роках ПрАТ СГ «ТАС» мав знову граничну фінансову надійність, що може свідчити про певні проблеми з фінансовою надійністю страховика;
- в 2021 році ПрАТ СГ «ТАС» мав знову незадовільну фінансову надійність, що може свідчити про погіршення фінансової надійності страховика.

Таким чином, проведені розрахунки інтегральних показників фінансової надійності СГ «ТАС» за 2017-2021 роки показують, що страховик для завоювання більшого сегменту українського страхового ринку отримує погіршення своєї фінансової надійності.

РОЗДІЛ 3

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ НАДІЙНІСТЮ СТРАХОВИКА

3.1. Євроінтеграція страхового ринку України шляхом узгодження національного страхового законодавства

Євроінтеграція вітчизняного страхового ринку потребує подальшого та остаточного узгодження національного законодавства, яке регулює страхову діяльність, з існуючими правовими документами Європейського Співтовариства. Саме це надасть можливість закінчити правову реформу в державі та розпочати міжнародну співпрацю на страховому ринку. Що призведе до повноцінної євроінтеграції страхового ринку України.

В країнах Європейського Союзу, розроблені єдині фінансово-правові норми, які регулюють страхову діяльність та в яких прописані функції державного регулювання страхового ринку.

Сучасне законодавство, що регулює страхову діяльність в Європейському Союзі, базується на трьох поколіннях Директив Ради ЄС. Ці Директиви Ради регламентують в основному:

- контроль над платоспроможністю страховиків;
- захист прав споживачів страхових послуг (страхувальників);
- діяльності страхових посередників (страхових агентів, страхових та перестрахових брокерів).

Так наприклад, у Директиві Ради ЄС першого покоління 73/239/ЄЕС прийнятої в 1973 році стосовно страхування іншого, ніж страхування життя [48] та у Директиві Ради ЄС першого покоління 79/267/ЄЕС прийнятої 1979 році стосовно страхування життя [51], регламентуються:

- основна понятійна термінологія, яка використовується в європейському страховому законодавстві;

- розподіл страховиків на дві групи:
 - ті, що здійснюють страхування пряме страхування;
 - ті, що здійснюють страхування життя;
- однакова класифікація класів (видів) зі страхування іншого, ніж страхування життя, з метою ліцензування страхової діяльності страховиків;
- однакова класифікація класів (видів) зі страхування життя з метою ліцензування страхової діяльності страховиків;
- єдині вимоги щодо структури та методів формування страхових резервних фондів страховиків;
- єдині вимоги щодо розміщення активів страховиків, які покривають їх страхові резервні фонди;
- рекомендовані значення нормативу платоспроможності страховика та розмір гарантійного фонду страховика.

Так наприклад, у Директиві Ради ЄС другого покоління 88/357/ЄЕС прийнятої в 1988 році стосовно страхування іншого, ніж страхування життя [50] та у Директиві Ради ЄС другого покоління 90/619/ЄЕС прийнятої в 1990 році стосовно страхування життя [53], регламентуються:

- однакові підходи щодо оцінки фінансового стану страховика;
- розподіл страхових ризиків у прямому страхуванні іншому, ніж страхування життя на дві групи:
 - на великі страхові ризики (комерційні, промислові, фінансові ризики);
 - масові страхові ризики (ризики окремих споживачів);
- розподіл страхових ризиків у страхуванні життя на дві групи в залежності від принципу надання страхової послуги:
 - принцип активного надання страхової послуги, якщо ініціатива укладання страхової угоди належить страховику;
 - принцип пасивного надання страхової послуги, якщо ініціатива укладання страхової угоди належить страхувальнику;
- правила підпорядкування страховика в залежності від виду страхового

ризиків:

- для пасивного страхування життя та при страхуванні великих ризиків в прямому страхуванні державний нагляд здійснює орган країни реєстрації страховика;
- для активного страхування життя та при страхуванні масових ризиків державний нагляд здійснює орган країни де розташований об'єкт страхування [23].

Так наприклад, у Директиві Ради ЄС третього покоління 92/49/ЄЕС стосовно страхування іншого, ніж страхування життя [49] та у Директиві Ради ЄС третього покоління 92/96/ЄЕС стосовно страхування життя [52] прийнятих в 1992 році зазначався завершений етап створення нормативно-правової бази щодо регулювання єдиного європейського страхового простору. Вони регламентують:

- принцип home country control, ще його називають «Європейський паспорт», який ґрунтується на концепції «єдиної ліцензії» для страховиків;
- взаємне визнання правових систем регулювання страхової діяльності країн які входять до Європейського Союзу;
- фінансово-правове регулювання та нагляд за діяльністю страховиків, органами тієї країни, на території якої страховик був заснований, незалежно від диференціації страхових ризиків, введеної Директивами Ради другого покоління;
- інвестиційна діяльність страховика регулюється фінансово-правовими нормами законодавства країни, на території якої страховик був заснований, а не нормами країни, де страховик фактично здійснює страхову діяльність [23].

Директиви Ради надають право страховикам, заснованим на території будь-якої країни-учасниці, здійснювати страхову діяльність на території будь-якої іншої держави Європейського Союзу без попереднього схвалення органами страхового нагляду іншої країни страхової діяльності.

Таким чином, Директиви Ради ЄС практично скасували необхідність перезатвердження правил страхування, договорів страхування, страхових полісів та шкали страхових тарифів з органами нагляду країн-членів.

Також акцентуємо увагу на те, що фінансовий нагляд за діяльністю

страховика, включаючи його філії та представництва, проводиться органами країни, на території якої він заснований. Отримана страховиком ліцензія діє на території всіх країн-членів ЄС. Ці два принципи забезпечують кожному страховику свободу реалізації страхових послуг на страховому ринку Європейського Союзу.

Також Директивами ЄС регулюються основні вимоги до платоспроможності та гарантійного фонду страховиків, що є основною складовою фінансової надійності страхової організації.

Таким чином, в Європі з 1970 років запроваджувалися директива в якій створювався фундамент до Solvency I. Ця директива була розроблена для гармонізації правил платоспроможності для європейських страхових і перестрахових компаній. Потім у 2002 році було запроваджено Solvency I Directives з прийняттям двох Директив, а саме:

- Директива 2002/13/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 5 березня 2002 року [25];
- Директива 2002/83/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 5 листопада 2002 року.

Таким чином, у лютому 2002 року була прийнята схема Solvency I. На практиці вимоги Solvency I Directives швидко виявились обмеженими, особливо після фінансової кризи 2002-2003 років. Тоді Європейський Союз розпочав проект глобальної реформи європейського регулювання страхового ринку.

Як наслідок була прийнята в квітні 2009 році нова Директива 2009/138/ЄС Європейського Парламенту та Ради [8] яка вступила в силу в листопаді 2012 року та була запроваджена з 01 січня 2016 року для європейських страховиків Solvency II Directives. Метою було краще адаптувати акціонерний капітал страховиків до ризиків, які вони несуть.

Про те зміни в економіці спонукали до того, що у листопаді 2018 року Європейська комісія розпочала консультації щодо внесення змін до Solvency II. Після консультацій Європейський страховий орган «EIOPA» запропонував новий проект Solvency II на червень 2020 року. Через кризу в галузі охорони

здоров'я пов'язану з COVID-19 цю реформу було відкладено на пізніший термін.

В Україні, після того, як в липні 2021 року Національному банку України були передані повноваження по регулюванню за страховими компаніями, вирішили запровадити Solvency II для вітчизняних страхових організацій. Саме тому був розроблений та прийнятий новий Закон України «Про страхування» [29] який вступить в силу тільки 01 січня 2024 року. В якому прописані основні аспекти європейської директиви Solvency II [8].

Таким чином, з моменту набрання чинності 1 січня 2024 року нового Закону України «Про страхування» [29], який містить елементи регулювання Solvency II, значно змінить вітчизняний страховий ринок.

Вітчизняні науковці [17; 38; 55] вивчають переваги та недоліки запровадження Solvency II в Україні (див. табл. Д.1 дод. Д).

На нашу думку, вітчизняні страхові компанії підпадуть під більш жорсткий пруденційний нагляд, який передбачає виконання певних встановлених регулятором норм. Також українськи страховики зобов'язані будуть мати більш значний розмір власного капіталу, щоб зменшити ризик банкрутства. Також зміни стосуються корпоративного управління страховими компаніями, так страховики повинні будуть мати висококваліфікованих менеджерів у ключових функціях, таких як актуарні розрахунки, управління ризиками, внутрішній аудит тощо.

Для багатьох українських страховиків нові запропоновані стандарти пруденційного нагляду Solvency II вимагають величезних інвестицій та наявності висококваліфікованого персоналу. Не бажання власників страховиків платити за нововведення може спонукати менеджерів страховиків до злиття та поглинання, або взагалі виходу зі страхового бізнесу.

В цілому впровадження на страховому ринку України Solvency II має більше позитивних наслідків чим негативних. Серед головної переваги, на нашу думку, це те що зміни у платоспроможності страховиків призведуть до полегшення євроінтеграції українських страховиків на європейський фінансовий ринок.

3.2. Використання рейтингової оцінки для визначення фінансової надійності страховика

Перед вітчизняними страховими компаніями останні роки виникає дуже багато проблем, які потребують негайного вирішення. «Основна з яких, як для окремої страхової компанії, так і для всього національного страхового ринку, є забезпечення фінансової надійності та платоспроможності» [45, с. 175].

Важливість дослідження фінансової надійності страховика та її значення підвищилася з запровадженням карантину у 2020 році та активізацією військових дій на території України у 2022 році.

Надмірна закритість українського страхового ринку викликає недовіру страхувальників та інвесторів до достовірності представленої звітної інформації страховиками, задекларованих ними показників, що характеризують їх фінансову надійність, здатність якісно та вчасно виконувати свої страхові зобов'язання за договорами страхування та перестрахування.

Така ситуація негативно впливає на діловий імідж вітчизняних страховиків, а також сприяє до надмірних перевірок з боку контролюючих органів.

Вирішення описаної проблеми потребує нових організаційних підходів до оцінки фінансової надійності вітчизняних страховиків з позицій інтересів усіх учасників страхового ринку.

На нашу думку, показники платоспроможності, запропоновані діючим законодавством, не можуть комплексно оцінити фінансову надійність страхової організації, тому що вони не враховують:

- рівня страхових виплат;
- достатність страхових резервів для виконання зобов'язань;
- ліквідність активів страховика;
- інвестиційну активність страховика;

- прибутковість страхової та інвестиційної діяльності страховика.

В європейських країнах для надання споживачам страхової послуги доступної, неупередженої та найповнішої інформації про фінансову надійність страховика долучаються незалежні рейтингові агентства, які проводять рейтингові оцінки страховиків. При цьому кожне агентство використовує свою розроблену методику для аналізу фінансової надійності страховиків, побудовану на оцінці різних сторін діяльності страховиків, та призначає страховій компанії рейтинг, який має вигляд звичайного сполучення цифр, прописних і малих літер.

Як правило, рейтингові методики містять низку показників, які досліджують основні позиції діяльності страховика та його місце на страховому ринку. Найбільш поширенні напрями оцінки: фінансовий ризик, аналіз ділового потенціалу страховика, стратегія розвитку та управління страховиком, адекватність капіталу страховика, ефективність поточного страхування та перестрахування, структура інвестиційного портфелю, платоспроможність та ліквідність страховика, гнучкість фінансової діяльності. Міжнародні рейтингові агентства використовують як якісні так і кількісні показники. Їх співвідношення може бути різним в залежності від індивідуальних методичних підходів кожного агентства при присвоєнні рейтингу страховику.

На сьогодні єдина запропонована уповноваженим органом методика оцінки фінансової надійності страховика на базі тестів раннього попередження, яку можна використовувати про те вона має ряд недоліків, а саме:

- відсутні рекомендовані значення агрегованих показників, які є основою для розрахунку інтегрального показника;
- методика не зобов'язує страховиків оприлюднювати отримані результати [15; 20, с. 49].

В економічній літературі було проведено порівняння «показників тестів раннього попередження банкрутства, розроблені Нацкомфінпослуг, на предмет наявності аналогічних показників у методиках США та Швеції» [17, с. 194]. Порівняння показників тестів раннього попередження з іншими системами оцінки фінансової надійності страховика наведено в табл. Е.1 та табл. Е.2

додатку Е. Таким чином, «найбільшу кількість спільних рис тести раннього попередження мають зі системою NAIS (США). 8 показників тестів з 11 розраховують аналогічно показникам системи NAIS» [17, с. 195].

Таким чином, можна дійти висновку, що міжнародні рейтингові агентствами досліджуючи фінансову надійність страховика вивчають:

По-перше, конкурентну позицію страховика на страховому ринку. Досліджується потенційний вплив середовища на подальший розвиток страховика та ефективність страхових послуг. При цьому аналізуються головні показники: конкурентоспроможність страхового ринку, можливість появи нових конкурентів, ринкова позиція страховика, бренд, мережа страхових агентів, ефективність використання сучасних технологій тощо.

По-друге, якість управління та стратегії страховика. Досліджується якісна сторона діяльності страховика. При цьому аналізуються якість:

- управлінського персоналу (менеджерів) страховика (досвід в управлінні, існуючі досягнення, засади успіху тощо);
- впровадженої стратегії страховика (місія, стратегічні цілі, основні завдання управління, організаційна структура страховика та її пристосування до мети стратегії тощо);
- процедури підтримання процесу управління (вплив стратегічних рішень на позицію страховика на страховому ринку, управління ризиком, рівень допустимого ризику в діяльності страховика тощо).

По-третє, страхову (операційну) діяльність страховика. Досліджується ефективність страхової діяльності. При цьому аналізуються розмір страхових та перестрахових премій, комісійних й адміністративних витрат страховика, показники збитковості тощо.

По-четверте, інвестиційну діяльність страховика. Досліджується ефективність інвестиційної діяльності. При цьому аналізуються основні показники: загальна прибутковість інвестиційного портфеля, рівень концентрації фінансових ризиків, ліквідність та надійність інвестиційного портфеля страховика тощо.

По-п'яте, достатність власного капіталу страховика. Досліджується для визначення рівня достатності капіталу страховика для забезпечення його поточної страхової діяльності. При цьому проводиться порівняння двох показників:

- поточної або майбутньої потреби власного капіталу;
- наявного або фактичного капіталу.

По-шосте, адекватність страхових резервів страховика. Досліджуються ефективність та доцільність використання методів формування страхових резервів та гарантійного фонду страховиком. При цьому аналізується адекватність величини страхових резервів та гарантійного фонду, динаміки збитковості страховика за звітний період.

По-сьоме, гнучкість фінансової діяльності страховика. Досліджуються доступність реальних джерел додаткового капіталу страховика та його платоспроможність й ліквідність. При цьому аналізується імовірність перевищення можливих майбутніх страхових виплат страховика та його можливостей провести їх у повному обсязі в установлені терміни.

По-восьме, перестрахову діяльність страховика. Досліджуються рівень залежності страховика від перестраховування. При цьому аналізується методи вибору перестраховиків, типи договорів перестраховування, участь перестраховиків у крупних страхових виплатах тощо.

По-дев'яте, розвиненість і стійкість бази страхувальників страховика. Досліджуються плинність клієнтської бази страховика та ефективність роботи зі страхувальниками. При цьому аналізується частка короткострокових договорів страхування (менше року), наявності договорів страхування на великі страхові суми, частка розірваних договорів страхування тощо.

Таким чином, рейтинговими агентствами із метою оцінки фінансової надійності страховиків використовують різні методологічні підходи. Однак процес визначення рейтингу страховика різними рейтинговими агентствами має багато спільних рис, оскільки кінцевою його метою є оцінка фінансової надійності на даний час та в майбутньому. Комплексна рейтингова оцінка

фінансової діяльності страховика може слугувати своєрідним індикатором його стану, що характеризує якість його управління, а також використовуватися для вдосконалення організації його діяльності.

У подальшому, якщо вітчизняні страховики забажають зберегти або підвищити свою конкурентоспроможність на вітчизняному страховому ринку їх відношення до отримання рейтингу міжнародними агенціями повинне змінитися. Так наприклад, з 2021 року Національний банк України вимагає «укладання страховиками (перестраховувальниками) договорів перестраховування зі страховиками (перестраховиками) нерезидентами дозволяється, якщо рейтинг фінансової надійності (стійкості) страховика (перестраховика) нерезидента на дату укладення договору перестраховування з таким страховиком (перестраховиком) нерезидентом відповідає рівню рейтингів не нижчому, ніж за класифікацією таких міжнародних рейтингових агентств:

“А-” А.М. Best (США);

“А3” Moody’s Investors Service (США);

“А-” Standard & Poor’s (США);

“А-” Fitch Ratings (Великобританія)» [26].

В подальшому Національний банк України може вимагати проходження незалежної оцінки фінансової надійності і від внутрішніх перестраховиків. Потреба в отриманні незалежного рейтингу українськими страховиками зростатиме, що обумовить створення все більшої кількості вітчизняних рейтингових агентств.

На сьогодні офіційним рейтингом вітчизняних страховиків займається Insurance Top, який публікується в періодичній пресі [31]. Рейтинг українських страховиків формують окремо для тих хто здійснює страхування життя та тих хто здійснює загальне страхування. Рейтинги складаються за фінансовими звітами та бувають:

- за гарантійним фондом;
- за нерозподіленим прибутком;

- за розміром власного капіталу;
- за активами страховика;
- вихідне перестраховування;
- рівень страхових виплат;
- страхові виплати;
- страхові премії;
- страхові резерви;
- окремо за видами страхування:
 - добровільне медичне страхування,
 - морське страхування,
 - авіаційне страхування,
 - обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів,
 - агрострахування,
 - страхування вантажів,
 - страхування від вогню та стихійних явищ,
 - страхування від нещасних випадків,
 - страхування здоров'я на випадок хвороби,
 - Зелена карта,
 - КАСКО,
 - страхування майна,
 - страхування туристів [31].

Наведені рейтинги є самі найпростіші і містять прості статистичні методи розрахунку, ранжування за зі збільшенням показника.

Виходячи з цього, на нашу думку, аналіз фінансової надійності страховика повинний бути на основі дослідження групи показників, які:

- з одного боку, можуть бути, представлені у виді постійних встановлених законодавчо нормативів;
- з іншого боку - у вигляді рекомендаційних параметрів.

Показники можуть бути як кількісні, так і відносні.

Система цих показників може виглядати в такий спосіб:

- величина власних засобів, величина активів, величина страхових резервів, обсяг страхових внесків;
- показники оцінки платоспроможності;
- показники, що характеризують рівень ліквідності активів;
- показники, що оцінюють рівень зобов'язань за одним ризиком;
- показники, що характеризують ступінь участі перестраховальників у страхових операціях;
- показники, що характеризують інвестиційну діяльність;
- показники оцінки досягнутого фінансового рівня за звітний рік.

Таким чином, використання рейтингової оцінки фінансової надійності страховика може слугувати своєрідним індикатором, який характеризує якість менеджменту страховика, вчасно виявляти прогалини в платоспроможності та ліквідності страховика, надає можливість завчасно проводити зміни або вдосконалення страхової, перестрахової, інвестиційної діяльності.

Вирішення проблеми потребує нових підходів до аналізу та оцінки фінансової надійності страховиків, що потребує розвитку вітчизняної системи рейтингових агентств (аналітичних центрів) з метою створення незалежних рейтингів страховиків для підвищення конкуренції на страховому ринку та відкритості інформації для страхувальників.

ВИСНОВКИ

Актуальність теми дослідження пов'язана з необхідністю обґрунтування вибору методології проведення оцінки фінансової надійності страховика та управління нею при постійній зміні зовнішніх та внутрішніх факторів. Тому що дослідження фінансової надійності страховика це складний послідовний процес. Для того, щоб проаналізувати динаміку фінансової надійності окремого страховика, необхідно вибрати саме ту методологію, яка би надавала змогу зробити адекватні висновки та прогнози.

Проведена в роботі дослідження сутності економічної категорії «фінансова надійність страховика» виявили, відсутність єдиного підходу до її визначення.

В роботі систематизовано різні визначення категорії та виділені основні підходів до її трактування:

- перший підхід характеризує фінансову надійність страховика з позиції платоспроможності, навіть при несприятливих умовах;
- другий підхід характеризує фінансову надійність страховика з позиції високого його фінансового стану;
- третій підхід характеризує фінансову надійність страхової компанії з позиції структури капіталу страховика;
- четвертий підхід характеризує фінансову надійність страховика з позиції управління його доходами та витратами.

Узагальнення різних наукових підходів до з'ясування сутності фінансової надійності страховика дало змогу виявити її структурні елементи та розкрити її економічну природу.

В роботі були детально вивчені та систематизовані фактори, які впливають на фінансову надійність страховика. Тому що, фінансова надійність страховика це складна економічна категорія, яка формується під впливом великої кількості факторів, як зовнішніх так і внутрішніх, незалежно від ступеня позитивного чи негативного впливу на неї цих чинників.

Будь який страховик функціонує як єдиний механізм, ефективність

існування якого досягається за умови якісного управління всіма бізнес-процесами страхової компанії, а саме: планування його діяльності; проведення внутрішнього та зовнішнього аналізу; андерайтингу, тобто прийняття страхових ризиків на страхування; виконання взятих на себе зобов'язань перед власниками, страхувальниками та працівниками, тощо.

Економічний зміст управління фінансовою надійністю страховика розкривається за допомогою розробки та ефективного застосування інструментів економіко-фінансового механізму для практичної реалізації запланованих цілей фінансової політики страхової компанії.

Механізм управління фінансовою надійністю страховика забезпечується внутрішнім фінансовим контролем. Який проводиться спеціалізованим підрозділом страховика за допомогою комплексу заходів по нагляду за виконанням бізнес-процесів страхової компанії для вивчення дотримання процедур, а також загального впливу на розвиток страхової організації, для того щоб допомогти менеджеру в ефективному управлінні фінансовими ресурсами та виконанні покладених на нього завдань, для забезпечення належної платоспроможності та ефективності діяльності страхової компанії.

Ефективне управління фінансовою надійністю страховика виступає одним із основних факторів реалізації його фінансової політики, що дає змогу передбачити виникнення та при необхідності нейтралізувати дію загроз як внутрішнього та і зовнішнього характеру, а також є головною умовою конкурентоспроможності страховика на страховому ринку України.

В другому розділі роботи проаналізована діяльність ПрАТ «СГ «ТАС», яка функціонує на ринку страхування України з жовтня 1998 року. На сьогодні це універсальна страхова компанія, яка пропонує 32 види ризикового страхування, з них 18 у формі добровільного та 14 - у формі обов'язкового.

Аналіз основних показників діяльності компанії виявив:

- поступове збільшення частки СГ «ТАС» на вітчизняному страховому ринку;
- прибуткову діяльність на українському страховому ринку;

- високу платоспроможність та фінансову надійність, адже рівень страхових виплат СГ «ТАС» був завжди вищий в середньому на 11 відсотків ніж середній рівень страхових виплат по страховому ринку України.

СГ «ТАС» є фінансово надійною страховою компанією, яка при збільшення страхового портфелю не погіршує свою платоспроможність, і виконує взяті на себе страхові зобов'язання

Проведений в роботі аналіз платоспроможності ПрАТ СГ «ТАС» відповідно вимогам Закону України «Про страхування» виявив, що страховик відповідає вимогам законодавства щодо платоспроможності адже, має наявності достатній розмір статутного капіталу та гарантованого фонду для захисту від валютних коливань, розмір технічних резервів перевищує потреби для здійснення страхових виплат, розмір фактичного запасу платоспроможності перевищує нормативний запас платоспроможності.

Проведенні додаткові розрахунки показника достатності покриття власними коштами страховика показав, що в 2017-2020 роках СГ «ТАС» має відмінне його значення.

Проведена в роботі оцінка фінансової надійності ПрАТ СГ «ТАС» за допомогою тестів раннього попередження виявила, що

- в 2017, 2019, 2020 роках ПрАТ СГ «ТАС» мав граничну фінансову надійність, що може свідчити про проблеми з фінансовою надійністю, значення фінансових показників були на рівні значно нижчому за середній;

- в 2018 та 2021 роках ПрАТ СГ «ТАС» мав незадовільну фінансову надійність, що може свідчити про погіршення фінансової надійності страховика.

В третьому розділі роботи запропоноване використання європейського досвіду для визначення та управління фінансовою надійністю страховика.

Показники фактичного та нормативного запасу платоспроможності не можуть комплексно охарактеризувати фінансову надійність страховика, тому що не враховують рівень страхових виплат за страховими випадками, величину ризику на одного страхувальника, достатність страхових резервів, ліквідність активів, інвестиційної діяльності та прибутковості страховика.

Використання методу тестів раннього попередження для оцінки фінансової надійності страховика виявило недоліки:

- відсутні рекомендовані значення агрегованих показників, які є основою для розрахунку інтегрального показника;
- методика не зобов'язує страховиків оприлюднювати отримані результати.

Досліджено порівняння показників тестів раннього попередження та показників у методиках США та Швеції. Найбільшу схожість виявлена зі системою NAIS (США) (8 показників тестів з 11 однакові).

У більшості країн Європи, з метою надання страхувальникам доступної та найповнішої інформації про фінансову надійність страховика, застосовують рейтингові оцінки незалежних рейтингових агентств. Надмірна закритість українського страхового ринку викликає недовіру страхувальників та інвесторів до достовірності представленої страховиками інформації, задекларованих показників фінансової надійності, здатністю вчасно та якісно виконувати свої зобов'язання за договорами страхування та перестрахування.

В Україні вирішення проблеми потребує нових підходів до оцінки фінансової надійності страховиків, що вимагає розвитку вітчизняної системи рейтингових агентств або аналітичних центрів, з метою розрахунків та формування незалежних рейтингів українських страховиків, для підвищення конкуренції на страховому ринку та відкритості інформації для страхувальників.

Досвід становлення українського страхового ринку показав, що в умовах сучасної вітчизняної економіки для більшості страховиків в Україні стало проблемою їх адаптація до змін конкурентного середовища та можливостей забезпечення їх фінансової надійності. Тому від правильності визначення факторів фінансової надійності та управління ними залежить точність визначення кількісних і якісних показників та безпосередньо фінансової надійності страховика.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баланс ПрАТ «СГ «ТАС» за 2017-2021 рр. Про компанію. Регулярна річна звітність. *ПрАТ «СГ «ТАС»* : веб-сайт. URL: <https://sgtas.ua/finance-of-company/rozkrittaya-informacii-pro-finansovu-ustanovu/> (дата звернення: 10.10.2022).
2. Балицька М. В. Роль фінансової стійкості страхових компаній у забезпеченні фінансової стабільності економіки країни. *Економіка та держава*. 2016. № 9. С. 89-92. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/9_2016/20.pdf (дата звернення: 10.11.2022).
3. Баранова В. Фінансова надійність страховика. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2014. № 6. С. 5-11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nv_2014_6_3 (дата звернення: 11.10.2022).
4. Братюк В. П., Гудачок Я. Ю. Дослідження управління фінансовою надійністю страховика на прикладі страхових компаній України. *Ефективна економіка* № 11. 2014. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3509> (дата звернення: 20.10.2022).
5. Бігдаш В. Д. Страхування : навч. посіб. Київ : МАУП, 2006. 448 с.
6. Вовчак О. Д. Страхова справа: підручник. Київ : Знання, 2011. 391 с.
7. Горбач Л. М, Каун О. Б. Страхування. Київ : Вид-во «Кондор», 2010. 520 с.
8. Директива 2009/138/ЄС (Solvency II). Ратифікована Європейською Радою 10.11.2009р. An official website of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=celex:32009L0138> (дата звернення: 15.10.2022).
9. Дорош Н. М. Управління фінансовою стійкістю страховика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.08. Львів. 2010. 20 с.
10. Дьячкова Ю. М. Страхування : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 240 с.
11. Звіт про фінансові результати ПрАТ «СГ «ТАС» за 2017-2021 роки. Про

- компанію. Регулярна річна звітність. *ПрАТ «СГ «ТАС»* : веб-сайт. URL: <https://sgtas.ua/finance-of-company/rozkrittya-informacii-pro-finansovu-ustanovu/> (19.10.2022).
12. Іванюк І. С., Маруженко Д. С. Теоретичні підходи до визначення категорії «фінансова стійкість страхової компанії». *Фінанси України*. 2010. № 11. С. 9-11.
 13. Карплюк Ю. М. Теорія та практика фінансової стійкості страховика. URL: <http://naub.ua.edu.ua/> (дата звернення: 10.10.2022).
 14. Косарева І. П., Лисенко Д. Д. Особливості оцінки фінансової надійності та стійкості страхових компаній України. *Економіка та управління підприємствами*. Вип. 17. 2018. С. 156-162. URL: http://market-infr.od.ua/journals/2018/17_2018_ukr/28.pdf (дата звернення: 20.10.2022)
 15. Ленъ В. С. Облік і аудит у страхових організаціях: навч. посіб. Київ : Центр учбової літ-ри, 2009. 408 с. URL: <http://subject.com.ua/pdf/228.pdf>. (дата звернення: 10.11.2022).
 16. Ліщенко К.О., Мельник Т.А. Економічна сутність фінансової надійності страхової компанії. *Наукові записки*. Вип. 21. Кропивницький: ЦНТУ, 2017. С.189-194.
 17. Лопата О.О., Кобилиць Н.О., Лялька Л.Л. Система оцінки фінансової стійкості страхової компанії. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. Вип. 19.5. С. 191-196. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sistema-otsinki-finansovoyi-stiykosti-strahovoyi-kompaniyi> (10.10.2022).
 18. Мельник Т.А. Пропозиції щодо вдосконалення нормативного методу визначення платоспроможності страховика. Облік і контроль в управлінні підприємницькою діяльністю: мат. VII міжн. нак.-практ. конф., 25 жовт. 2019р. Кропивницький, 2019. С.160-162.
 19. Мельник Т.А., Коваленко М.В. Оцінка платоспроможності страхової компанії. *Наукові записки*. Вип. 21. Кропивницький: ЦНТУ, 2017. С.15-21.
 20. Мельник Т.А., Ліщенко К.О. Оцінка фінансової надійності страховика за допомогою тестів раннього попередження. *Наукові записки*. Вип. 22.

Кропивницький: ЦНТУ, 2017. С.43-51.

21. Мельник Т.А., Сибірцев В.В. Страхування: навч. пос. Кропивницький. 2022. 307 с.
22. Озерова А. Г., Левкович О. В. Управління фінансовою стійкістю страхової компанії. *БІЗНЕС ІНФОРМ*. № 7. 2020. С. 230-235. URL: https://business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-7_0-pages-230_235.pdf (дата звернення: 10.11.2022).
23. Осадець С. Проблеми впровадження в Україні європейських стандартів страхової діяльності. *Проблеми економічної інтеграції України в Європейський союз: теорія і практика*. Львів: Діло. 1996. С. 188 - 190.
24. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют. *Національний банк України* : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerates/> (дата звернення: 20.11.2022).
25. Про внесення змін і доповнень до Директиви Ради 73/239/ЄЕС щодо вимог до запасу платоспроможності для підприємств, що здійснюють страхування, інше аніж страхування життя : Директива 2002/13/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 05.03.2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_232#Text (дата звернення: 10.10.2022).
26. Про затвердження Положення про перестраховання у страховика (перестраховика) нерезидента : Постанова правління Національного банку України від 20 жовтня 2021 р. № 107. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0107500-21#Text> (дата звернення: 01.11.2022).
27. Про затвердження Рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків : Розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 17.03.2005 р. № 3755. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/430674___430739 (дата звернення: 10.11.2022).
28. Про компанію. *ПрАТ «СГ «ТАС»* : веб-сайт. URL: <https://sgtas.ua/company/>.

(дата звернення: 28.10.2022).

29. Про страхування : Закон України № 1909-IX від 18.11.2021 р. Редакція від 29.10.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-IX#Text> (18.11.2022).
30. Про страхування : Закон України № 85/96-ВР від 7 березня 1996 року Редакція від 03.08.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#top> (18.11.2022).
31. Рейтинг страхових компаній України. Журнал «Insurance TOP». URL: <https://insurancetop.com/>. (дата звернення: 12.10.2022).
32. Ромащенко О.В. Планування і прогнозування фінансової діяльності страхових компаній на основі економіко-математичного моделювання. *Ринок цінних паперів*. 2010. № 4. С. 87-96.
33. Статистика страхового ринку України. URL: <https://forinsurer.com/stat>. (10.10.2022).
34. Страхування: підручник / керівник авт. колективу і наук. ред. С. С. Осадець. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ : КНЕУ, 2002. 599 с.
35. Ротова Т. А., Руденко Л. С. Страхування: навч. посібн. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. 400с.
36. Ткаченко Н. В. Міжнародні рейтингові агентства в системі оцінки фінансової стійкості страхових компаній. *Фінанси України*. 2008. № 11. С. 95-105.
37. Ткаченко Н. В. Особливості діяльності рейтингових агентств в галузі страхування. *Вісник Української академії банківської справи*. 2009. № 2(27). С. 103-108.
38. Ткаченко Н. В. Переваги та недоліки сучасної європейської системи оцінки платоспроможності страхових компаній. *Банківська справа*. 2011. № 1. С. 8-18.
39. Ткаченко Н. В. Страхування: навч. посібник. Київ : Ліра-К, 2007. 376 с.
40. Ткаченко Н.В. Досвід оцінювання міжнародними рейтинговими агентствами фінансової стійкості страховиків. *Вісник КНТЕУ*. 2010. № 1. С.

69-82.

41. Фінансові показники. Фінансова інформація. Про компанію. *ПрАТ «СГ «ТАС»* : веб-сайт. URL: <https://sgtas.ua/finance-of-company/finasovi-rokazniki/> (дата звернення: 13.11.2022).
42. Цуркан І. М., Остапенко А. О. Фінансова стійкість страхової компанії та ключові умови її забезпечення. *Ефективна економіка*. 2020. № 4. С.1-9. http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/57.pdf (дата звернення: 17.11.2022).
43. Шакура О. О. Дослідження сутності фінансової надійності страховика в умовах розвитку системи комерційного страхування в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.15 С. 270-277. URL: http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2013/23_15/270_Szak.pdf. (дата звернення: 21.10.2022).
44. Шірінян Л. В. Страховий менеджмент: конспект лекцій для студентів спеціальності 7.03050801, 8.03050801 «Фінанси і кредит» денної та заочної форм навчання. Київ : НУХТ, 2014. 143 с.
45. Шірінян Л. В. Фінансова надійність і фінансова стійкість страховиків. *Актуальні проблеми економіки: наук. екон. журнал*. 2007. № 9(75). С. 173-178.
46. Шірянін Л. В. Фінансова стійкість страхових компаній та шляхи її забезпечення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.08. Харків, 2007. 23с.
47. Щербань О. Д. Джерела забезпечення фінансової надійності страховика. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Науковий журнал. Серія: Економічні науки*. № 3 (80) 2015. С. 222-229. URL: [http://zt.knute.edu.ua/files/2015/3\(80\)/uazt_2015_3_25.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2015/3(80)/uazt_2015_3_25.pdf) (дата звернення: 11.11.2022).
48. Щодо узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень стосовно започаткування та ведення діяльності прямого страхування, іншого, ніж страхування життя : Перша Директива Ради 73/239/ЄЕС від

24.06.1973 р. Редакція від 18.06.1992 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_281 (дата звернення: 10.10.2022).

49. Щодо узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень, які стосуються прямого страхування, іншого, ніж страхування життя, та про внесення змін до Директив 73/239/ЄЕС і 88/357/ЄЕС (третя Директива, яка стосується страхування, іншого, ніж страхування життя): Директива Ради 92/49/ЄЕС від 29.06.1976 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_290#Text (дата звернення: 10.10.2022).
50. Щодо узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень стосовно прямого страхування, іншого, ніж страхування життя, і визначає положення для спрощення ефективного користування свободою надання послуг та про внесення змін до Директиви 73/239/ЄЕС: Друга Директива Ради 88/357/ЄЕС від 22.06.1988 р. Редакція від 16.05.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_188#Text (дата звернення: 10.10.2022).
51. Щодо узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень стосовно започаткування та ведення діяльності прямого страхування життя: Перша директива Ради 79/267/ЄЕС від 05.03.1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_286#Text (дата звернення: 10.10.2022).
52. Щодо узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень, які стосуються прямого страхування життя та про внесення змін до директив 79/267/ЄЕС і 90/267/ЄЕС (третя директива, яка стосується страхування життя): Директива Ради 92/96/ЄЕС від 10.11.1992р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_186#Text (дата звернення: 10.10.2022).
53. Щодо узгодження законів, постанов та адміністративних положень, які стосуються прямого страхування життя, визначає положення для спрощення ефективного користування свободою надання послуг та вносить

зміни до Директиви 79/267/ЄЕС: Директива Ради 90/619/ЄЕС від 8.11.1990 р. Редакція від 23.09.2002р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_185#Text (дата звернення: 10.10.2022).

54. Юдіна С.В., Григор'єва Н.М., Чуприна О.Г. Механізм забезпечення фінансової безпеки страхової компанії. *Економіка і суспільство*. Вип. 17. 2018. С. 627-633. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/17_ukr/92.pdf (дата звернення: 27.11.2022).
55. Юхименко В.М. Solvency II в Україні: проблеми впровадження вимог до платоспроможності страхових організацій. *Наук. вісник Херсонського держ. університету*. В. 12. Ч. 3. 2015. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_12/155.pdf. (дата звернення: 10.10.2022).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Визначення фінансової надійності страхової компанії

Таблиця А.1

Визначення фінансової надійності страховика

Автор	Визначення економічної категорії
О.Д. Вовчак [6], Н. В. Ткаченко [39, с. 235] Т. А. Ротова, Л. С. Руденко [35, с. 375]	Здатність страховика виконувати взяті страхові зобов'язання за договорами страхування та перестраховування.
Т. А. Ротова, Л. С. Руденко [35, с. 377]	Це такий стан (кількість і якість) її фінансових ресурсів, який забезпечує платоспроможність і подальший розвиток страхової організації в умовах ринку.
С. С. Осадець, О. В. Марушко [34]	Здатність страховика виконати страхові зобов'язання, які прийняті за договорами страхування та перестраховування внаслідок впливу несприятливих чинників.
Ю. М. Дьячкова [10]	Здатність страховика зберігати задовільний рівень фінансових показників протягом деякого проміжку часу при можливих несприятливих впливах зовнішнього середовища на фінансові потоки.
Л. В. Шірянін [45, с. 175]	Це постійне в часі співвідношення між залученим і власним капіталом.
Л. М. Горбач, О. Б. Каун [7, с. 437]	Це постійна збалансованість, або перевищення доходів над витратами страховика загалом по страховому фонду.
О.О. Шакура [43, с. 276]	Здатність адекватно реагувати на змінні умови зовнішнього і внутрішнього середовища шляхом підвищення ефективності управління якісним та кількісним складом активів і пасивів компанії та найбільш повного використання знань і досвіду працівників без припинення виконання взятих зобов'язань та забезпечення подальшого розвитку.
Баранова В. [3, с. 7]	Це такий стан страховика, який характеризується: - достатнім рівнем фінансового потенціалу, який забезпечує розвиток страхового бізнесу; - збалансованим страховим портфелем; - доброю репутацією серед страхувальників та страховиків; - інформаційною відкритістю; - певним рівнем корпоративного управління.

Джерело: складено автором з використанням [3, 6, 7, 16, 34, 35, 39, 43, 45].

ДОДАТОК Б

Фактори фінансової надійності страхової компанії

Таблиця Б.1.

Фактори зниження фінансової надійності страховика

Зовнішні (екзогенні) фактори	Внутрішні (ендогенні) фактори
<u>Загальноекономічні фактори:</u> - політична ситуація; - зростання інфляції; - сповільнення платіжного обороту; - нестабільність податкової системи; - нестабільність регулюючого законодавства; - зниження рівня реальних доходів населення; - стихійні лиха та інші форс-мажорні обставини.	- відсутність стратегії розвитку; - вузька спеціалізація діяльності страховика; - незбалансований портфель страхових ризиків страховика; - неефективний маркетинг; - недостатня диверсифікація асортименту страхових послуг; - негативна динаміка прибутковості та рентабельності діяльності страховика; - неефективний інвестиційний менеджмент;
<u>Ринкові фактори:</u> - спад на ринку страхових послуг; - високий рівень конкуренції на ринку страхування; - значне зниження попиту на страхові послуги; - нестабільність фінансового ринку; - зниження активності фондового ринку; - нестабільність валютного ринку; - рівень оподаткування страхового бізнесу та операцій зі страхування.	- неефективний фондовий портфель; - неефективна фінансова стратегія; - неефективна структура активів (низька ліквідність); - перевищення допустимих значень фінансових ризиків; - неефективний фінансовий менеджмент; - недостатнє перестрахування ризиків; - неринкове ціноутворення страхових послуг; - недостатні розміри страхових резервів; - мінімальні розміри гарантійного фонду; - низька кваліфікація персоналу; - неефективний менеджмент; - недостатня кваліфікація персоналу; - нерозвинена регіональна мережа.

Джерело [37].

ДОДАТОК В

Показники діяльності ПрАТ «СГ «ТАС»

Таблиця В.1.

Динаміка фінансових результатів ПрАТ «СГ «ТАС»

тис. грн.

Показник	Роки					Відхилення				
	2017	2018	2019	2020	2021	2018р. до 2017	2019р. до 2018р.	2020р. до 2019р.	2021р. до 2020р.	2021р. до 2017р.
Чисті зароблені страхові премії	810712	967328	1473689	1766998	2156765	156616	506361	293309	389767	1346053
<i>Премії підписані</i>	1023863	1387745	1815100	2026920	2449545	363882	427355	211820	422625	1425682
<i>Премії, передані на перестрахування</i>	111807	140005	165522	116749	135915	28198	25517	-48773	19166	24108
Собівартість реалізованих послуг	206278	165525	328861	393480	488 607	-40753	163336	64619	95127	282329
<i>Чисті понесені збитки за страховими виплатами</i>	371337	545449	726963	887597	1142848	174112	181514	160634	255251	771511
Валовий прибуток	233097	256353	417865	485921	525 310	23256	161512	68056	39389	292213
<i>Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів</i>	-65595	-105868	-101806	-80175	-51152	-40273	4062	21631	29023	14443
Інші операційні доходи	52749	93376	95095	131383	267217	40627	1719	36288	135834	214468
Адміністративні витрати	171956	212722	271197	331791	418858	40766	58475	60594	87067	246902
Витрати на збут	4041	3057	2837	2941	3293	-984	-220	104	352	-748
Інші операційні витрати	56417	121594	167831	197880	326401	65177	46237	30049	128521	269984
Фінансовий результат від операційної діяльності	-12162	-93511	-30711	4517	-7177	-81349	62800	35228	-11694	4985
Інші фінансові доходи	97326	128609	205449	230689	206183	31283	76840	25240	-24506	108857
Інші доходи	5131	41622	72623	129102	142033	36491	31001	56479	12931	136902
Фінансовий результат до оподаткування	89798	41933	166568	219772	173893	-47865	124635	53204	-45879	84095
Чистий фінансовий результат	62951	4152	108281	137012	90067	-58799	104129	28731	-46945	27116

Джерело: розраховано автором з використанням [11].

Продовження додатку В

Таблиця В.2.

Темп змін фінансових результатів ПрАТ «СГ «ТАС»

тис. грн.

Показник	Роки					Темп змін				
	2017	2018	2019	2020	2021	2018р. до 2017	2019р. до 2018р.	2020р. до 2019р.	2021р. до 2020р.	2021р. до 2017р.
Чисті зароблені страхові премії	810712	967328	1473689	1766998	2156765	0,19	0,52	0,20	0,22	1,66
Премії підписані	1023863	1387745	1815100	2026920	2449545	0,36	0,31	0,12	0,21	1,39
Премії, передані на перестрахування	111807	140005	165522	116749	135915	0,25	0,18	-0,29	0,16	0,22
Собівартість реалізованих послуг	206278	165525	328861	393480	488 607	-0,20	0,99	0,20	0,24	1,37
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	371337	545449	726963	887597	1142848	0,47	0,33	0,22	0,29	2,08
Валовий прибуток	233097	256353	417865	485921	525 310	0,10	0,63	0,16	0,08	1,25
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	-65595	-105868	-101806	-80175	-51152	0,61	-0,04	-0,21	-0,36	-0,22
Інші операційні доходи	52749	93376	95095	131383	267217	0,77	0,02	0,38	1,03	4,07
Адміністративні витрати	171956	212722	271197	331791	418858	0,24	0,27	0,22	0,26	1,44
Витрати на збут	4041	3057	2837	2941	3293	-0,24	-0,07	0,04	0,12	-0,19
Інші операційні витрати	56417	121594	167831	197880	326401	1,16	0,38	0,18	0,65	4,79
Фінансовий результат від операційної діяльності	-12162	-93511	-30711	4517	-7177	6,69	-0,67	-1,15	-2,59	-0,41
Інші фінансові доходи	97326	128609	205449	230689	206183	0,32	0,60	0,12	-0,11	1,12
Інші доходи	5131	41622	72623	129102	142033	7,11	0,74	0,78	0,10	26,68
Фінансовий результат до оподаткування	89798	41933	166568	219772	173893	-0,53	2,97	0,32	-0,21	0,94
Чистий фінансовий результат	62951	4152	108281	137012	90067	-0,93	25,08	0,27	-0,34	0,43

Джерело: розраховано автором з використанням [11].

Розрахунок інтегрального показника фінансової надійності ПрАТ «СГ «ТАС»

Таблиця Г. 1

Показники оцінки фінансового стану ПрАТ СГ «ТАС», млн. грн

Показник	Зміст	Формула розрахунку	Роки				
			2017р.	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.
Капітал, Чистий капітал	Активи балансу за вирахуванням нематеріальних активів та зобов'язань	$\Phi 1: (p1300 - p1000 - p1595 - p1695 - p1700 - p1800)$	448,8	449,5	600,8	696	653,3
Високоліквідні активи	Грошові кошти та їх еквіваленти	$\Phi 1 \text{ p.1165}$	395,5	459,8	25,6	20,4	1,6
Зобов'язання, загальна сума зобов'язань	Зобов'язання по балансу	$\Phi 1: (p.1595 + p1695 + p1700 + p1800)$	707,6	1155,5	1504	1760,5	1953,1
Дебіторська заборгованість	Всі види дебіторської заборгованості відповідно до балансу	$\Phi 1: (p1040 + p1125 + p1135 + p1130 + p1140 + p1145 + p1155 + p1045)$	149,7	200,3	274,8	303,6	342,3
Сума чистих премій	Валові премії за вирахуванням частки, належної перестраховикам	$\Phi 2: (p2011 - p2012)$	912,1	1247,7	1649,6	1910,2	2313,6
Зароблені страхові платежі	Дохід від реалізації послуг з видів страхування, інших, ніж страхування життя	$\Phi 2 \text{ p2010}^{**}$	810,7	967,3	1473,7	1766,9	2156,8
Чистий прибуток (або збиток)	Чистий прибуток (збиток) відповідно до звіту	$\Phi 2: p2350 \text{ (або } p2355)$	62,9	4,1	108,3	137	90
Виплати і витрати	Страхові виплати та відшкодування, збільшені на суму резервів збитків на кінець звітного періоду та зменшені на суму резервів збитків на початок звітного періоду	$(\Phi 2: p2070 + \Phi 1: (p1532(K) - p1532(\Pi)))$	-	490	680,7	813,5	898,3
Прибуток від фінансової діяльності	Дохід від участі в капіталі та інші фінансові доходи за вирахуванням витрат від участі в капіталі та інші фінансові витрати	$\Phi 2 \text{ p2200} + p2220 + p2240 - p2250 - p2255 - p2270)$	103	204,9	358,7	504,3	515,3
Середній обсяг фінансових інвестицій протягом року	Сума довгострокових фінансових інвестицій, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств, та інших фінансових інвестицій та поточних фінансових інвестицій на початок і кінець звітного періоду, поділена на два	$(\Phi 1: p1030(\Pi) + p1035(\Pi) + p1160(\Pi) + p1030(K) + p1035(K) + p1160(K)) / 2$	176,7	213,6	570,85	984,95	1127,6 5
Чисті страхові резерви	Страхові резерви за балансом за вирахуванням частки перестраховиків у страхових резервах	$\Phi 1: (p1530 - p1180)$	538	924,4	1202,1	1425,4	1633,5
Валова сума премій	Сума страхових премій	$\Phi 2: p2011$	1023,9	1387,7	1815,1	2026,9	2449,5

При записі формул в цій таблиці використовують такі умовні позначення: $\Phi 1$ – баланс страховика, $\Phi 2$ - звіту про фінансові результати страховика,

(Π) - на початок річного звітного періоду, (K) - на кінець річного звітного періоду. Джерело: розраховано автором з використанням [1; 11; 15, с. 288; 27]

Продовження додатку Г
Таблиця Г. 2

Агрегатні показники оцінки фінансового стану ПрАТ «СГ «ТАС»

Показник	Розрахунок	Формула	Роки				
			2017р.	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.
Показник дебіторської заборгованості (ПДЗ)	<u>Дебіторська заборгованість</u> Капітал	$100 * (\Phi 1 \text{ p}1040 + \text{p}1125 + \text{p}1135 + \text{p}1130 + \text{p}1140 + \text{p}1145 + \text{p}1155 + \text{p}1045) / (\Phi 1 \text{ p}1300 - \text{p}1000 - \text{p}1595 - \text{p}1695 - \text{p}1700 - \text{p}1800)$	33,36	44,56	45,74	43,62	52,40
Показник ліквідності активів (ПЛА)	<u>Високоліквідні активи</u> Зобов'язання	$\frac{100 * (\Phi 1 \text{ p}1165)}{\Phi 1 \text{ p}1595 + \text{p}1695 + \text{p}1700 + \text{p}1800}$	55,89	39,79	1,70	1,16	0,08
Показник ризику страхування (ПРС)	<u>Сума чистих премій за всіма полісами</u> Капітал	$\frac{100 * \text{P}1(\text{p}2011 - \text{p}2012)}{\Phi 1 \text{ p}1300 - \text{p}1000 - \text{p}1595 - \text{p}1695 - \text{p}1700 - \text{p}1800}$	203,23	277,58	274,57	274,45	354,14
Зворотний показник платоспроможності (ЗПП)	<u>Загальна сума зобов'язань</u> Капітал	$100 * (\Phi 1 \text{ p}1595 + \text{p}1695 + \text{p}1700 + \text{p}1800) / (\Phi 1 \text{ p}1300 - \text{p}1000 - \text{p}1595 - \text{p}1695 - \text{p}1700 - \text{p}1800)$	157,66	257,06	250,33	252,95	298,96
Показник доходності (ПД)	<u>Чистий прибуток</u> Капітал	$\frac{100 * (\Phi 2 \text{ p}2350 \text{ або } \text{p}2355)}{(\Phi 1 \text{ p}1300 - 1000 - 1595 - 1695 - 1700 - 1800)}$	14,02	0,91	18,03	19,68	13,78
Показник обсягів страхування (андеррайтингу) (ПА)	<u>Виплати і витрати</u> Сума чистих зароблених премій	$100 * (\text{P}1 \text{ p}2070 + \Phi 1 \text{ p}1532 (\text{K}) - \text{p}1532(\text{П})) / \text{P}1 \text{ p}2010$	-	39,27	41,26	42,59	38,83
Показник змін у капіталі (ПЗК)	(Капітал (t) / Капітал (t-1)) - 1	$100 * (\Phi 1 \text{ p}1300(\text{K}) - \text{p}1000(\text{K}) - \text{p}1595(\text{K}) - \text{p}1695(\text{K}) - \text{p}1700(\text{K}) - \text{p}1800(\text{K})) / (\Phi 1 \text{ p}1300(\text{П}) - \text{p}1000(\text{П}) - \text{p}1595(\text{П}) - \text{p}1695(\text{П}) - \text{p}1700(\text{П}) - \text{p}1800(\text{П})) - 1$	-	0,16	33,66	15,85	-6,14
Показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами (ПЗЧП)	(Сума чистих премій (t) / Сума чистих премій (t-1)) - 1	$\frac{100 * (\Phi 2 (\text{p}2011(\text{П}) - \text{p}2012(\text{П})))}{\Phi 2 (\text{p}2011(\text{K}) - \text{p}2012(\text{K})) - 1}$	-	36,79	32,21	15,80	21,12
Показник незалежності від перестрахування (ПНП)	$\frac{100 * (\text{Чиста сума премій по всіх полісах})}{\text{Валова сума премій по всіх полісах}}$	$100 * \Phi 2 (\text{p}2011 - \text{p}2012) / \Phi 2 \text{ p}2011$	89,08	89,91	90,88	94,24	94,45
Показник відношення чистих страхових резервів до капіталу (ПВРК)	$100 \% * (\text{Чисті страхові резерви})$ Капітал	$100 * (\Phi 1 \text{ p}1530 - \text{p}1180) / (\Phi 1 \text{ p}1300 - \text{p}1000 - \text{p}1595 - \text{p}1695 - \text{p}1700 - \text{p}1800)$	119,88	205,65	200,08	204,80	250,04
Показник доходності інвестицій (ПДІ)	$100 \% * (\text{Прибуток від фінансової діяльності})$ (Середній обсяг фінансових інвестицій протягом року)	$100 * \Phi 2 : (\text{p}2200 + \text{p}2220 + \text{p}2240 - \text{p}2250 - \text{p}2255 - \text{p}2270) / \Phi 1 (\text{p}1030(\text{П}) + \text{p}1035(\text{П}) + \text{p}1160(\text{П}) + \text{p}1030(\text{K}) + \text{p}1035(\text{K}) + \text{p}1160(\text{K}))$	58,29	95,93	62,84	51,20	45,70

При записі формул в цій таблиці використовують такі умовні позначення: $\Phi 1$ – баланс страховика, $\Phi 2$ - звіту про фінансові результати страховика, (П) - на початок річного звітного періоду, (K) - на кінець річного звітного періоду. P1 – звіт про доходи та витрати страховика; t – аналізований період

Джерело: розраховано автором з використанням [1; 11; 15, с. 289; 27]

Шкала значень розрахованих показників для розрахунку фактичної оцінки показників при оцінці фінансової надійності страхової компанії за допомогою тестів раннього попередження

№ п/п	Показник	Шкала	
		Не життя	Життя
1	Показник дебіторської заборгованості (ПДЗ)	1. $0 \leq \text{ПДЗ} < 50$ 2. $50 \leq \text{ПДЗ} < 75$ 3. $75 \leq \text{ПДЗ} < 100$ 4. $100 \leq \text{ПДЗ}$	1. $0 \leq \text{ПДЗ} < 50$ 2. $50 \leq \text{ПДЗ} < 75$ 3. $75 \leq \text{ПДЗ} < 100$ 4. $100 \leq \text{ПДЗ}$
2	Показник ліквідності активів (ПЛА)	1. $95 \leq \text{ПЛА}$ 2. $80 \leq \text{ПЛА} < 95$ 3. $65 \leq \text{ПЛА} < 80$ 4. $\text{ПЛА} < 65$	1. $60 \leq \text{ПЛА}$ 2. $50 \leq \text{ПЛА} < 60$ 3. $40 \leq \text{ПЛА} < 50$ 4. $\text{ПЛА} < 40$
3	Показник ризику страхування (ПРС)	1. $\text{ПРС} \leq 100$ 2. $100 < \text{ПРС} \leq 200$ 3. $200 < \text{ПРС} \leq 300$ 4. $300 < \text{ПРС}$	1. $\text{ПРС} \leq 300$ 2. $300 < \text{ПРС} \leq 400$ 3. $400 < \text{ПРС} \leq 500$ 4. $500 < \text{ПРС}$
4	Зворотний показник платоспроможності (ЗПП)	1. $0 < \text{ЗПП} \leq 20$ 2. $20 < \text{ЗПП} \leq 50$ 3. $50 < \text{ЗПП} \leq 75$ 4. $75 < \text{ЗПП}, \text{ЗПП} \leq 0$	1. $0 < \text{ЗПП} \leq 20$ 2. $20 < \text{ЗПП} \leq 50$ 3. $50 < \text{ЗПП} \leq 90$ 4. $90 < \text{ЗПП}, \text{ЗПП} \leq 0$
5	Показник доходності (ПД)	1. $50 < \text{ПД}$ 2. $25 < \text{ПД} \leq 50$ 3. $0 \leq \text{ПД} \leq 25$ 4. $\text{ПД} < 0$	1. $50 < \text{ПД}$ 2. $25 < \text{ПД} \leq 50$ 3. $0 \leq \text{ПД} \leq 25$ 4. $\text{ПД} < 0$
6	Показник обсягів страхування (андеррайтингу) (ПА)	1. $\text{ПА} \leq 50$ 2. $50 < \text{ПА} \leq 100$ 3. $100 < \text{ПА} \leq 110$ 4. $110 < \text{ПА}$	—
7	Показник змін у капіталі (ПЗК)	1. $10 < \text{ПЗК}$ 2. $5 < \text{ПЗК} \leq 10$ 3. $0 < \text{ПЗК} \leq 5$ 4. $\text{ПЗК} \leq 0$	1. $10 < \text{ПЗК}$ 2. $5 < \text{ПЗК} \leq 10$ 3. $0 < \text{ПЗК} \leq 5$ 4. $\text{ПЗК} \leq 0$
8	Показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами (ПЗЧП)	1. $40 \leq \text{ПЗЧП}$ 2. $33 \leq \text{ПЗЧП} < 40$ 3. $10 \leq \text{ПЗЧП} < 33$ 4. $\text{ПЗЧП} < 10$	1. $40 \leq \text{ПЗЧП}$ 2. $33 \leq \text{ПЗЧП} < 40$ 3. $10 \leq \text{ПЗЧП} < 33$ 4. $\text{ПЗЧП} < 10$
9	Показник незалежності від перестрахування (ПНП)	1. $50 \leq \text{ПЗП}$ 2. $40 \leq \text{ПЗП} < 50$ 3. $30 \leq \text{ПЗП} < 40$ 4. $\text{ПЗП} < 30, 85 \leq \text{ПЗП}$	1. $80 \leq \text{ПЗП}$ 2. $65 \leq \text{ПЗП} < 80$ 3. $50 \leq \text{ПЗП} < 65$ 4. $\text{ПЗП} < 50$
10	Показник відношення чистих страхових резервів та капіталу (ПВРК)	1. $0 < \text{ПВРК} \leq 50$ 2. $50 < \text{ПВРК} \leq 75$ 3. $75 < \text{ПВРК} \leq 100$ 4. $100 < \text{ПВРК}, \text{ПВРК} \leq 0$	—
11	Показник доходності інвестицій (ПДІ)	1. $10 \leq \text{ПДІ}$ 2. $5 \leq \text{ПДІ} < 10$ 3. $0 \leq \text{ПДІ} < 5$ 4. $\text{ПДІ} < 0$	1. $30 \leq \text{ПДІ}$ 2. $10 \leq \text{ПДІ} < 30$ 3. $5 \leq \text{ПДІ} < 10$ 4. $\text{ПДІ} < 5$

Продовження додатку Г

Таблиця Г. 4

Фактичні показники фінансової надійності ПрАТ «СГ «ТАС»

Коефіцієнт	Розраховане значення показника					Оціночна шкала		Фактична оцінка				
	2017	2018	2019	2020	2021			2017	2018	2019	2020	2021
Показник дебіторської заборгованості (ПДЗ)	33,36	44,56	45,74	43,62	52,40	1. $0 \leq \text{ПДЗ} < 50$ 3. $75 \leq \text{ПДЗ} < 100$	2. $50 \leq \text{ПДЗ} < 75$ 4. $100 \leq \text{ПДЗ}$	1	1	1	1	2
Показник ліквідності активів (ПЛА)	55,89	39,79	1,70	1,16	0,08	1. $95 \leq \text{ПЛА}$ 3. $65 \leq \text{ПЛА} < 80$	2. $80 \leq \text{ПЛА} < 95$ 4. $\text{ПЛА} < 65$	3	4	1	1	4
Показник ризику страхування (ПРС)	203,23	277,58	274,57	274,45	354,14	1. $\text{ПРС} \leq 100$ 3. $200 < \text{ПРС} \leq 300$	2. $100 < \text{ПРС} \leq 200$ 4. $300 < \text{ПРС}$	3	3	3	3	4
Зворотний показник платоспроможності (ЗПП)	157,66	257,06	250,33	252,95	298,96	1. $0 < \text{ЗПП} \leq 20$ 3. $50 < \text{ЗПП} \leq 75$	2. $20 < \text{ЗПП} \leq 50$ 4. $75 < \text{ЗПП}, \text{ЗПП} \leq 0$	4	4	4	4	4
Показник доходності (ПД)	14,02	0,91	18,03	19,68	13,78	1. $50 < \text{ПД}$ 3. $0 \leq \text{ПД} \leq 25$	2. $25 < \text{ПД} \leq 50$ 4. $\text{ПД} < 0$	4	4	4	4	4
Показник обсягів страхування (андеррайтингу) (ПА)	-	39,27	41,26	42,59	38,83	1. $\text{ПА} \leq 50$ 3. $100 < \text{ПА} \leq 110$	2. $50 < \text{ПА} \leq 100$ 4. $110 < \text{ПА}$		1	1	1	1
Показник змін у капіталі (ПЗК)	-	0,16	33,66	15,85	-6,14	1. $10 < \text{ПЗК}$ 3. $0 < \text{ПЗК} \leq 5$	2. $5 < \text{ПЗК} \leq 10$ 4. $\text{ПЗК} \leq 0$		4	1	1	4
Показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами (ПЗЧП)	-	36,79	32,21	15,80	21,12	1. $40 \leq \text{ПЗЧП}$ 3. $10 \leq \text{ПЗЧП} < 33$	2. $33 \leq \text{ПЗЧП} < 40$ 4. $\text{ПЗЧП} < 10$		2	3	3	3
Показник незалежності від перестрахування (ПНП)	89,08	89,91	90,88	94,24	94,45	1. $50 \leq \text{ПЗП}$ 3. $30 \leq \text{ПЗП} < 40$	2. $40 \leq \text{ПЗП} < 50$ 4. $\text{ПЗП} < 30, 85 \leq \text{ПЗП}$	4	4	4	4	4
Показник відношення чистих страхових резервів та капіталу (ПВРК)	119,88	205,65	200,08	204,80	250,04	1. $0 < \text{ПВРК} \leq 50$ 3. $75 < \text{ПВРК} \leq 100$	2. $50 < \text{ПВРК} \leq 75$ 4. $100 < \text{ПВРК}, \text{ПВРК} \leq 0$	4	4	4	4	4
Показник доходності інвестицій (ПДІ)	58,29	95,93	62,84	51,20	45,70	1. $10 \leq \text{ПДІ}$ 3. $0 \leq \text{ПДІ} < 5$	2. $5 \leq \text{ПДІ} < 10$ 4. $\text{ПДІ} < 0$	1	1	1	1	1

Джерело: розраховано автором з використанням [15, с. 290; 27]

Таблиця Г. 5

**Значення коригуючих коефіцієнтів для розрахунку загальної оцінки
фінансової надійності страхової компанії за допомогою тестів
раннього попередження**

№ п/п	Показник	Коригуючий коефіцієнт	
		Не життя	Життя
1	Показник дебіторської заборгованості (ПДЗ)	0,04	0,05
2	Показник ліквідності активів (ПЛА)	0,10	0,125
3	Показник ризику страхування (ПРС)	0,06	0,075
4	Зворотний показник платоспроможності (ЗПП)	0,18	0,225
5	Показник доходності (ПД)	0,06	0,075
6	Показник обсягів страхування (андеррайтингу) (ПА)	0,06	—
7	Показник змін у капіталі (ПЗК)	0,06	0,075
8	Показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами (ПЗЧП)	0,06	0,075
9	Показник незалежності від перестрахування (ПНП)	0,18	0,225
10	Показник відношення чистих страхових резервів та капіталу (ПВРК)	0,16	—
11	Показник доходності інвестицій (ПДІ)	0,04	0,075

Джерело: [15, с. 290; 27]

Продовження додатку Г

Таблиця Г. 6

Розрахунок інтегрального показника фінансової надійності ПрАТ «СГ «ТАС»

Коефіцієнт	Фактична оцінка					Коригуючий коефіцієнт	Попередні показники оцінка				
	2017	2018	2019	2020	2021		2017	2018	2019	2020	2021
Показник дебіторської заборгованості (ПДЗ)	1	1	1	1	2	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,08
Показник ліквідності активів (ПЛА)	3	4	1	1	4	0,10	0,3	0,4	0,1	0,1	0,4
Показник ризику страхування (ПРС)	3	3	3	3	4	0,06	0,18	0,18	0,18	0,18	0,24
Зворотний показник платоспроможності (ЗПП)	4	4	4	4	4	0,18	0,72	0,72	0,72	0,72	0,72
Показник доходності (ПД)	4	4	4	4	4	0,06	0,24	0,24	0,24	0,24	0,24
Показник обсягів страхування (андеррайтингу) (ПА)		1	1	1	1	0,06	0	0,06	0,06	0,06	0,06
Показник змін у капіталі (ПЗК)		4	1	1	4	0,06	0	0,24	0,06	0,06	0,24
Показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами (ПЗЧП)		2	3	3	3	0,06	0	0,12	0,18	0,18	0,18
Показник незалежності від перестрахування (ПНП)	4	4	4	4	4	0,18	0,72	0,72	0,72	0,72	0,72
Показник відношення чистих страхових резервів та капіталу (ПВРК)	4	4	4	4	4	0,16	0,64	0,64	0,64	0,64	0,64
Показник доходності інвестицій (ПДІ)	1	1	1	1	1	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04
Загальна сума попередніх показників							2,88	3,4	2,98	2,98	3,56
Інтегральний показник фінансової надійності страховика							3	4	3	3	4

Джерело: розраховано автором з використанням [15, с. 290; 27]

SWOT-аналіз впровадження вимог Solvency II на ринку страхування України

Таблиця Д.1

SWOT-аналіз впровадження Solvency II на українському ринку страхування

Сильні сторони	Слабкі сторони
- Оцінка платоспроможності здійснюється на принципах пруденційного нагляду та врахування ризиків, які притаманні страховику при здійсненні своєї діяльності. - Підвищення рівня захисту прав споживачів страхових послуг шляхом запобігання банкрутства страховиків. - Поступове зростання ролі страхування на ринку фінансових послуг, що призведе до залучення додаткових фінансових ресурсів. - Обов'язковий перехід до Міжнародних Стандартів Фінансової Звітності. - Удосконалення наявних форм звітності, які забезпечать надходження даних, необхідних для ефективного здійснення пруденційного нагляду (мається на увазі електронна форма звітування).	- Недостатній обсяг статутного капіталу вітчизняних страхових компаній відповідно до вимог директиви. - Недостатність кваліфікованих кадрів, які можуть здійснювати пруденційний нагляд. - Необхідність внесення змін кожною страховою компанією в архітектуру баз даних та систему програмного забезпечення. - Небажання страхових компаній розкривати реальний фінансовий стан. – Нестача наявних ресурсів у регулятора та страховиків (фінансового, кадрового, часового). - Низький рівень розвиненості ринку.
Можливості	Загрози
- Забезпечення високого рівня капіталізації вітчизняних страховиків. - Залучення додаткового капіталу для піднесення страхового ринку України. - Забезпечення умов для здорового конкурентоспроможного середовища. - Очищення ринку від «псевдострахування» через зменшення кількості страховиків за рахунок неспроможності виконання вимог адекватності капіталу. - Прозорість діяльності страховиків України. - Підвищення довіри населення до страхування, що призведе до збільшення надходжень страховиків від основної операційної діяльності.	- Проблеми кадрів (недостатня кількість андеррайтерів, актуаріїв). - Зниження кількості страховиків на ринку та розвиток олігополії. - Непрозора організаційна структура, без чіткого розподілу і доцільного розділення зобов'язань та ефективної системи забезпечення передачі інформації. - Недосконалість механізму залучення міжнародних експертів для регулятора та для ринку. - У разі невдачі запровадження, зниження чи повної втрати довіри до страховиків з боку населення зменшиться обсяг надходжень страховиків від основної операційної діяльності.

Джерело [55; с. 193].

Порівняння різних методик оцінки фінансової надійності страховика

Таблиця Е.1

**Порівняння показників, які використовуються в різних системах
регулювання страхової діяльності**

Показник тестів раннього попередження банкрутства (Україна)	Показник у системі IRIS (США)	Показник у системі NAIS (США)	Показник у системі Фінансової інспекції Швеції
Показник дебіторської заборгованості (ПДЗ)	-	+ (C ₂)	-
Показник ліквідності активів (ПЛА)	± (K ₇)	± (C ₁)	-
Показник ризику страхування (ПРС)	-	± (A ₁)	± (П ₁₂)
Зворотній показник платоспроможності (ЗПП)	-	± (D ₂)	± (П ₈ , П ₉ , П ₁₀)
Показник доходності (ПД)	-	-	± (П ₇)
Показник обсягів страхування (андерайтіngu) (ПА)	± (K ₄)	± (B ₁)	± (П ₃)
Показник змін у капіталі (ПЗК)	-	+ (B ₃)	+ (П ₃)
Показник змін у сумі чистих премій (ПЗЧП)	+ (K ₂)	± (A ₂)	± (П ₁)
Показник незалежності від перестрахування (ПНП)	-	-	+ (П ₅)
Показник відношення чистих страхових резервів до капіталу (ПВРК)	± (K ₉)	-	-
Показник доходності інвестицій (ПД)	+ (K ₅)	+ (B ₂)	-

Джерело: [17, с. 194]

Таблиця Е.2

**Результати порівняння тестів раннього попередження зі системами
оцінки фінансової стійкості страховиків США та Швеції**

Система оцінки фінансової стійкості страховика	Кількість показників, методика розрахунку яких повністю збігається	Кількість показників, методика розрахунку яких має певні особливості	Кількість показників, методика розрахунку яких не збігається
IRIS	2 з 11	3 з 11	6 з 11
NAIS	3 з 11	5 з 11	3 з 11
Фінансова інспекція Швеції	2 з 11	5 з 11	4 з 11

Джерело: [17, с. 194]